

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Klára Tomešová

**Majetkové právo manželů v mezinárodním právu
soukromém z pohledu české a polské právní úpravy**

Diplomová práce

Olomouc 2020

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Majetkové právo manželů v mezinárodním právu soukromém z pohledu české a polské právní úpravy“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 18. května 2020

Klára Tomešová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce, JUDr. et Mgr. Lukášovi Ryšavému, Ph.D., za odborné vedení, připomínky, podněty a cenné rady, bez kterých by tato práce nemohla být dokončena.

Obsah

Seznam použitých zkratek.....	6
Úvod.....	8
1 Mezinárodní právo soukromé – teoretické vymezení.....	11
1.1 Přímá metoda.....	12
1.2 Kolizní metoda právní úpravy.....	12
1.2.1 Pojem kolizní normy.....	13
1.2.2 Struktura kolizní normy.....	13
1.3 Volba práva.....	14
1.4 Mezinárodní právo soukromé procesní.....	14
2 Prameny majetkového práva manželů v MPS.....	16
2.1 Prameny evropského a mezinárodního práva.....	16
2.2 Právní úprava majetkového práva v českém právním řádu.....	17
2.3 Právní úprava majetkového práva v polském právním řádu.....	18
3 Právní úprava evropského a mezinárodního práva.....	20
3.1 Vývoj unijní úpravy.....	20
3.2 Vztah nařízení Rady č. 2016/1103 k České republice a Polské republice.....	21
3.3 Nařízení Rady č. 2016/1103.....	22
3.3.1 Právo rozhodné.....	26
3.3.2 Uznání a výkon rozhodnutí.....	29
3.3.3 Veřejné listiny.....	30
3.4 Mnohostranné mezinárodní smlouvy.....	31
3.5 Dvoustranné mezinárodní smlouvy.....	31
3.5.1 Smlouva mezi Československem a Polskem.....	31
4 Česká a polská kolizní úprava majetkového práva manželů.....	34
4.1 Česká vnitrostátní úprava.....	34
4.1.1 Rozhodné právo.....	34
4.2 Polská vnitrostátní úprava.....	37
4.2.1 Rozhodné právo.....	37
4.3 Porovnání české a polské právní úpravy.....	39
5 Vnitrostátní úprava majetkového práva manželů.....	41
5.1 Česká vnitrostátní úprava majetkového práva manželů.....	41
5.1.1 Režimy společného jmění manželů.....	42
5.1.1.1 Zákonný režim.....	42

5.1.1.2 Smluvený režim	44
5.1.1.3 Režim založený rozhodnutím soudu	45
5.2 Polská vnitrostátní úprava majetkového práva manželů	45
5.2.1 Zákonný režim	46
5.2.1.1 Společný majetek	46
5.2.1.2 Osobní majetek	47
5.2.2 Smluvený režim	48
5.2.3 Oddělení majetku soudem	49
5.3 Porovnání české a polské vnitrostátní úpravy	50
Závěr	52
Seznam použitých zdrojů	54
Abstrakt	58
Klíčová slova	59
Abstract	60
Key words	61

Seznam použitých zkratk

EU	Evropská unie
Brusel I bis	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech
Brusel II bis	Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000
InsZ	Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů
Komise	Evropská komise
KRO	Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy
MPS	Mezinárodní právo soukromé
NMPM	Nařízení Rady (EU) 2016/1103 provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství
Nařízení o dědictví	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
PPM	Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. Prawo prywatne międzynarodowe
Rada	Rada Evropské unie
Řím I	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy
Řím II	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy

SJM	Společné jmění manželů
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie
TrZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Zelená kniha	Zelená kniha o kolizním právu v oblasti úpravy majetkových poměrů v manželství z roku 2006
ZMPS	Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Současný globalizovaný svět nám nabízí nespočet možností. Migrace nebo získání práce v zahraničí je dnes běžnou součástí našich životů. V době volného pohybu v rámci Evropské unie, cestování po světě, možností studia a získání zaměstnání v zahraničí, není navázání partnerských vztahů s jinými státními příslušníky ničím ojedinělým.

V takových případech stále častěji dochází k uzavírání tzv. mezinárodních manželství.¹ A právě s manželstvím jsou neodmyslitelně spjaty také majetkové vztahy mezi manžely. Už před uzavřením manželství mohou snoubenci upravit své majetkové poměry,² stejně jako osoby ve svazku manželském mohou v průběhu jejich manželství měnit dispozice svého majetku. Pokud jeden z manželů zemře nebo dojde k ukončení manželství rozvodem, majetek opět hraje roli, ať už v dědickém řízení či v rámci vypořádání majetku po rozvodu. Problematice majetkového práva se manželé ve svém životě nevyhnou. Vše výše zmíněné je důvodem, proč jsem si jako téma své diplomové práce zvolila právě oblast majetkových vztahů mezi manžely v mezinárodním právu soukromém.

Cílem mé diplomové práce bude jak analýza evropských, mezinárodních a vnitrostátních pramenů, tak komparace vybraných právních úprav mezi sebou. Zaměřím se tedy nejen na srovnání české právní úpravy s polskou, ale také posoudím jejich vztah k unijnímu právu. Značnou pozornost jsem se rozhodla věnovat novému unijnímu nařízení o majetkových poměrech manželů a chtěla bych taktéž vytyčit nejzásadnější změny, které nařízení přináší.

Diplomová práce povede k ověření nebo naopak vyvrácení následující hypotézy: *Česká a polská právní úprava se přizpůsobuje vývoji v oblasti mezinárodního práva soukromého a také snaze Evropské unie o unifikaci majetkových poměrů mezi manžely.* Aby byla hypotéza potvrzena, musí právní řády obou států reagovat na vzrůstající mobilitu obyvatel, což vede k upřednostnění obvyklého pobytu jako hraničního určovatele před státní příslušností, a zároveň musí oba státy přistoupit k nařízení o majetkových poměrech manželů. Pro vyvrácení hypotézy postačí, když alespoň jedna vnitrostátní úprava mezinárodního práva soukromého nebude reagovat na zvýšený pohyb obyvatel změnou pořadí hraničních určovatelů a minimálně

¹ Pojem mezinárodní manželství se obecně používá pro manželské svazky, které mezi sebou uzavřely osoby s odlišnou státní příslušností. Je potřeba si uvědomit, že tento pojem není zcela přesný, avšak jeho použití považují za srozumitelné a výstižné.

² § 716 odst. 1 OZ, Čl. 47 § 1 in fine KRO.

jeden ze států nepřistoupí k nařízení o posílené spolupráci v oblastní majetkových poměrů mezi manžely.

Diplomová práce bude systematicky rozčleněna do pěti kapitol. V první kapitole si vymezím základní pojmy mezinárodního práva soukromého jako například samotné MPS, mezinárodní prvek či přímou a kolizní metodu. Zmíním také mezinárodní právo soukromé procesní, byť centrem diplomové práce bude kolizní úprava majetkového práva manželů.

Ve druhé kapitole se budu věnovat pramenům majetkového práva manželů v MPS. Druhá kapitola bude sloužit především k základnímu vytyčení jednotlivých právních předpisů důležitých pro tuto diplomovou práci, které pak budou dále více rozebírány v následujících kapitolách. Bude se jednat o relevantní prameny evropského a mezinárodního práva a dále pak o vnitrostátní úpravu českých a polských právních předpisů.

Třetí kapitola bude pojednávat o evropské a mezinárodní úpravě majetkových poměrů manželů. Vzhledem k systematickému uspořádání jednotlivých právních předpisů se budu nejdříve zabývat problematikou majetkových vztahů mezi manžely v rámci práva Evropské unie. Budu se nejprve soustředit na vývoj této problematiky, který vedl k přijetí nového evropského nařízení v rámci posílené spolupráce ohledně manželských majetkových poměrů. Toto nařízení zanalyzuji, a také vymezím jeho vztah k České a Polské republice. Neopominu právní úpravu na mezinárodní úrovni, přičemž se budu detailněji soustředit na dvoustrannou mezinárodní smlouvu uzavřenou mezi Československem a Polskem.

Čtvrtá kapitola se bude zabývat kolizní úpravou majetkového práva manželů vyjma evropského nařízení, kterému je věnována předchozí kapitola. Zaměřím se na úpravu majetkových poměrů mezi manžely, kterou obsahuje český a polský zákon o mezinárodním právu soukromém, kdy tyto dvě právní úpravy mezi sebou porovnáám.

Poslední, pátá kapitola bude patřit konkrétním hmotněprávním předpisům rodinného práva obou států. Jelikož mezinárodní právo soukromé zahrnuje také rodinné právo, považuji proto za vhodné do mé práce zařadit relevantní ustanovení českých a polských právních předpisů.

Ve své práci využiji metodu deskriptivní, metodu analýzy a především metodu komparace. Vyjmenované metody budou nezbytné pro vysvětlení teoretických pasáží, k rozebrání jednotlivých ustanovení právních předpisů a porovnání těchto předpisů napříč několika úrovněmi. Pokud jde o použité zdroje, budu vycházet především z jednotlivých

právních předpisů. Čerpat však budu také z odborné literatury, a to především z knih Mezinárodní právo soukromé od Zdeňka Kučery, Mezinárodní právo soukromé: základy obecné a zvláštní části od Michala Malacky a Lukáše Ryšavého, v rámci čtvrté kapitoly Prawo prywatne międzynarodowe od Maksymiliana Pazdana a dále pak z knih Rodinné právo od Milany Hrušákové a Prawo rodzinne i opiekuńcze od Tadeusze Smoczyńského, které byly mým hlavním zdrojem v poslední kapitole.

1 Mezinárodní právo soukromé – teoretické vymezení

Mezinárodní právo soukromé je speciální odvětví, které najdeme v právním systému každého státu. Označení MPS se spojuje s americkým právníkem Josephem Storym, který v 19. století ve své publikaci *Commentaries on the Conflict of Laws* hovoří o soukromém mezinárodním právu.³ Význam mezinárodního práva soukromého vzrůstal především ve druhé polovině 20. století zároveň se silícím vlivem světového obchodu, pohybu pracovních sil, možnostmi komunikace a narůstající globalizací.⁴

MPS je soubor zvláštních právních norem, které jsou určeny výlučně pro úpravu soukromoprávních poměrů s mezinárodním prvkem.⁵ V ZMPS výklad mezinárodního prvku nenajdeme, avšak komentované znění udává, že mezinárodní prvek může být dán v subjektu právního poměru, objektu právního poměru, právní skutečnosti, nebo akcesorickém právním poměru závislém na právním poměru s mezinárodním prvkem a to vše za předpokladu, jestliže zde není vztah k zahraničí zanedbatelný.⁶ V rámci evropského práva je používán pojem „přeshraniční prvek“.⁷

Jak se tedy z určitého právního vztahu stane vztah s mezinárodním prvkem? Co se týče majetkových vztahů manželů, bude nejčastější mezinárodní prvek spočívat v subjektu. Jde tedy o situaci, kdy vstoupí do manželství osoby, které mají odlišnou státní příslušnost, či jedna z nich bydlí v cizím státě. Mezinárodní prvek však také můžeme spatřit v majetku, který se nachází v cizí zemi.

Nejvyšší soud pak ve své judikatuře uvádí: „*O věci s mezinárodním prvkem jde v případech, kdy účastníkem právního vztahu je cizí státní příslušník nebo zahraniční právnická osoba, kdy jeho předmětem je movitá nebo nemovitá věc v zahraničí, kdy ke vzniku, změně nebo zániku právního vztahu došlo v zahraničí, popřípadě i tehdy, když účastník má bydliště v cizině.*“⁸

Z důvodové zprávy plyne, že takový výčet není taxativní, a tedy ani dogmatický, jelikož „*abstraktní předem stanovené vymezení mezinárodního prvku v zákoně je (...) nežádoucí a je*

³ MALACKA, Michal, RYŠAVÝ, Lukáš. *Mezinárodní právo soukromé: základy obecné a zvláštní části*. Praha: Leges, 2019, s. 12.

⁴ Tamtéž, s. 11.

⁵ KUČERA, Zdeněk a kol. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vydání. Plzeň-Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015, s. 27.

⁶ BŘÍZA, Petr a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 4.

⁷ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 4.

⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 11 2010, sp. zn. 21 Cdo 200/2009.

*nutné přenechat právní praxi a úvaze soudů, kdy mezinárodní prvek není z hlediska používání práva natolik bezvýznamný a zanedbatelný, že je možné rozumně z něho vycházet při úpravě poměru a rozhodování o něm.*⁹

1.1 Přímá metoda

Jednou ze základních metod úpravy soukromoprávních poměrů s mezinárodním prvkem je přímá metoda. Jedná se o metodu, která svými normami upravuje práva a povinnosti účastníků právního vztahu, tedy samy obsahují hmotněprávní úpravu. K jejich použití pak dochází přímo, aniž by bylo užito předchozí aplikace kolizních norem.¹⁰ Takové normy vznikají nejčastěji ujednáním mezi státy, a to mezinárodní smlouvou.¹¹ Přímé normy jsou totiž sjednávány především pro soukromoprávní poměry, které vznikají při hospodářských stycích. Jedná se zejména o poměry v oblasti smlouvy o přepravě, průmyslových a autorských práv a dalších smluv významných pro mezinárodní hospodářský styk. V českém právním řádu obecně je možné najít přímé normy jen výjimečně.¹² Jelikož ani pro úpravu majetkových poměrů mezi manžely takovou normu nenalezneme, nebudu se již touto metodou ve své diplomové práci více zabývat.

1.2 Kolizní metoda právní úpravy

Druhou základní metodou je kolizní metoda, která je pro mezinárodní právo soukromé typická. Zaměřuje se na způsob výběru rozhodného práva, a proto je pro tuto metodu charakteristické, že zde nezáleží na obsahu hmotněprávních norem. Kolizní metoda používá tuzemský a zahraniční právní řád za účelem úpravy soukromoprávních poměrů s mezinárodním prvkem, avšak omezuje se pouze na dosažení kolizně správného řešení.¹³ Řadí se mezi základní, neboť výběr rozhodného práva pomocí této metody je předpokladem pro zachování právní jistoty účastníka daného právního vztahu.¹⁴

⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 91/2012 Sb. o mezinárodním právu soukromém, č. 91/2012 Dz.

¹⁰ MALACKA, Michal, RYŠAVÝ, Lukáš. *Mezinárodní právo soukromé: základy obecné a zvláštní části*. Praha: Leges, 2019, s. 83.

¹¹ Tamtéž.

¹² KUČERA, Zdeněk a kol. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vydání. Plzeň-Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015, s. 203.

¹³ MALACKA, Michal, RYŠAVÝ, Lukáš. *Mezinárodní právo soukromé: základy obecné a zvláštní části*. Praha: Leges, 2019, s. 82.

¹⁴ KUČERA, Zdeněk a kol. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vydání. Plzeň-Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015, s. 39.

1.2.1 Pojem kolizní normy

Kolizní norma je právní norma, která určuje právní řád, kterým se bude řídit daný poměr.¹⁵ Kolizní normy neupravují práva a povinnosti účastníků právního poměru, omezují se jen na určení právního řádu státu, jehož normami se právní poměr bude řídit.¹⁶ Účelem kolizní normy je učinit výběr práva. Posléze se na daný právní poměr použijí normy hmotněprávní. Ty označujeme jako věcné normy, které ve spojení s kolizní normou vytváří pravidlo chování.¹⁷

1.2.2 Struktura kolizní normy

Kolizní norma obsahuje dvě části: rozsah a navázání. Rozsahem kolizní normy rozumíme označení okruhu právních otázek, na které se daná norma vztahuje.¹⁸ Navázání pak spojuje rozsah kolizní normy s určitým právním řádem, a to za pomoci kolizního kritéria, tedy hraničního určovatele.¹⁹ Například, pokud budou mít manželé obvyklý pobyt v České republice a budou řešit otázku ohledně jejich nemovitosti, poznáme, že se právní poměr týká majetkových vztahů manželů. Za pomoci hraničního určovatele (obvyklého pobytu), pak navázání vyřeší otázku, kterým právním řádem se jejich vztah bude řídit.

K nalezení správného řešení je potřeba daný případ právně kvalifikovat, abychom ho poté mohli podřadit pod některý z právních pojmů obsažených v rozsahu kolizních norem.²⁰ To znamená, že řešíme-li majetek manželů, tak danou právní otázku podřadíme pod pojem „majetkové poměry manželů“. Tím zjistíme, že na tento případ dopadá kolizní norma uvedená v § 49 odst. 3 ZMPS. Navázání kolizní normy následně odkáže na právní řád státu, ve kterém mají oba manželé obvyklý pobyt, či právní řád státu, jehož jsou oba manželé občany, jinak český právní řád. Budou-li mít manželé smlouvenou úpravu majetku, uplatní se stejný postup za použití kolizní normy uvedené v § 49 odst. 4 ZMPS.

Skutečnost významná pro daný druh právních poměrů, která rozhoduje o určení práva, jehož se má použít, je hraniční určovatel.²¹ Co se týče majetkového práva manželů, lze se setkat zejména s těmito zahraničními určovateli:

- a) státní příslušnost

¹⁵ BŘÍZA, Petr a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1.

¹⁶ KUČERA, Zdeněk a kol. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vydání. Plzeň-Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015, s. 28.

¹⁷ Tamtéž, s. 102.

¹⁸ Tamtéž, s. 104.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ Tamtéž, s. 137.

²¹ MALACKA, Michal, RYŠAVÝ, Lukáš. *Mezinárodní právo soukromé: základy obecné a zvláštní části*. Praha: Leges, 2019, s. 87.

- b) obvyklý pobyt
- c) nemovitá věc
- d) místo sídla soudu nebo úřadu, který vede řízení

1.3 Volba práva

Zvláštní druh hraničního určovatele je *lex electa*, tedy volba práva. Znamená to, že se oba účastníci právního poměru shodou na tom, jakým právem se bude jejich věc řídit. Dříve (ZMPS 1963) nebyla volba práva v rámci rodinného práva umožněna, avšak účinná právní úprava tuto možnost již dovoluje. Tento posun považuji za velice významný. Volba práva totiž znamená posílení autonomie vůle smluvních stran, která patří mezi základní pilíře soukromého práva, a to jak vnitrostátního, tak mezinárodního.²²

Pokud se zaměřím na jednotlivé prameny majetkového práva manželů, největší posílení volby práva, a tedy autonomie vůle, lze spatřit u NMPM, které umožňuje i změnu volby práva. Vůli subjektů právních vztahů respektují mimo ZMPS a PPM také vnitrostátní předpisy (OZ a KRO) zakotvující ustanovení ohledně majetkových režimů, kde se autonomie vůle projeví nejvíce u smluveného režimu o uspořádání majetku.

1.4 Mezinárodní právo soukromé procesní

Mezinárodní prvek se samozřejmě může vyskytovat i v řízení o soukromoprávních věcech, kdy každý stát má vlastní mezinárodní civilní právo procesní. I když se má práce na procesní normy v MPS nesoustředí, jelikož centrem diplomové práce je kolizní úprava, považuji za důležité v rámci komplexnosti tomuto tématu věnovat alespoň krátkou podkapitolu. V mezinárodním právu procesním může mezinárodní prvek představovat:

- účastník řízení
- předmět řízení
- procesněprávní úkon, který je nutné provést mimo území státu, kde řízení probíhá
- rozhodnutí, které je nutné uznat, případně vykonat, v jiném státě, než na jehož území bylo vydáno
- uznání cizích veřejných listin
- činnost související s mezinárodní justiční spoluprací²³

²² CLARKSON, C. M. V., HILL, J. *The Conflict of Laws*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press, 2006, s. 176.

²³ HRNČIŘÍKOVÁ, Miluše, RYŠAVÝ Lukáš. *Mezinárodní právo soukromé: procesní otázky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, s. 17.

Ne vždy však souvislost se zahraničím automaticky znamená, že se bude jednat o spor s mezinárodním prvkem. Takový mezinárodní prvek musí svým významem naplňovat určitou kvalitu a význam. Dostatečně významný je takový mezinárodní prvek, pokud vyvolává otázku, zda by právní řád s tímto mezinárodním prvkem spojený, mohl být považován za rozhodné právo.²⁴

V řízení o soukromoprávních věcech se zásadně postupuje podle tuzemských procesních předpisů (lex fori), což je dáno územní povahou procesních předpisů, kdy stát upravuje činnost svých orgánů, která se omezuje na území příslušného státu.²⁵ Nevzniká nám zde tedy otázka, podle kterého práva (procesních předpisů) se bude postupovat.

²⁴ HRNČIŘÍKOVÁ, Miluše, RYŠAVÝ Lukáš. *Mezinárodní právo soukromé: procesní otázky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, s. 18.

²⁵ KUČERA, Zdeněk a kol. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vydání. Plzeň-Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015, s. 49.

2 Prameny majetkového práva manželů v MPS

2.1 Prameny evropského a mezinárodního práva

Hledání řešení právních otázek, které se týkají majetkových poměrů mezi manžely, s sebou přináší celou řadu právních předpisů, které je nutné brát v potaz. Mezi takové předpisy patří prameny evropského a mezinárodního práva. Tyto zahraniční prameny používáme na základě čl. 10 a čl. 10a Ústavy České republiky, čl. 91 Ústavy Polské republiky a judikatury Soudního dvora Evropské unie, která stanovuje tzv. aplikační přednost před vnitrostátním právem.²⁶ Evropské a mezinárodní právo tedy patří mezi nezbytné prameny majetkového práva manželů.

Před rokem 2016 neexistovala žádná závazná evropská úprava v podobě hard law.²⁷ Za účelem sjednocování práva Evropské unie byly přijaty 4 zásadní nařízení a to: Nařízení Brusel I bis, Nařízení Brusel II bis, Nařízení Řím I a Nařízení Řím II.²⁸ Nařízení Brusel I bis se sice vztahuje na věci občanské a obchodní, avšak v negativním vymezení v článku 1 odst. 2, písm. a) tohoto nařízení je uvedeno, že se nevztahuje na majetková práva plynoucí z manželských vztahů. Ani jedno ze jmenovaných nařízeních tedy neřešilo otázku majetkových vztahů manželů, a proto se domnívám, že vytvoření jednotného předpisu, který by upravoval manželské majetkové vztahy, nebude jednoduchou záležitostí. Jak Hrnčířiková²⁹, tak Turoňová³⁰ pak považují unifikaci rodinného práva jako takového v zásadě za nemožnou. Je potřeba si totiž uvědomit, že i když byla v EU přijata některá nařízení, jež regulují rodinněprávní vztahy, ke komplexní úpravě má takový stav ještě daleko.³¹ Důvodem, proč je

²⁶ To znamená, že soudy mají povinnost dát přednost přímo použitelné normě EU před vnitrostátním pravidlem a tuto zásadu přednosti jsou státní orgány povinny aplikovat z úřední povinnosti (srov. Rozsudek Soudního dvora ze dne 9. března 1978. Amministrazione Delle Finanze Dello Stato (ústřední daňová správa) proti Simmenthal S.P.A. Věc C-106/77).

²⁷ Hard law, neboli „tvrdé právo“, zahrnují normy, které mají přímý účinek jak pro všechny členské státy, tak pro jednotlivce a vyznačují se vynutitelností a právně závaznými ustanoveními.

²⁸ SZWARCOVÁ, Martina. *Úprava majetkových vztahů v manželstvích s mezinárodním prvkem* [online]. Epravo.cz., 23. 3. 2015 [cit. 21. 3. 2019]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/uprava-majetkovych-vztahu-v-manzelstvih-s-mezinarodnim-prvkem-97235.html>>.

²⁹ HRNČIŘIKOVÁ, Miluše. Přípustnost prorogace ve věcech manželských s cizím prvkem – současný stav z pohledu českých soudů. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2016, č. 4, s. 527-540.

³⁰ TUROŇOVÁ, Jana. Soudobé tendence v evropské právní úpravě majetkového režimu mezi manželi. *COFOLA 2009: the Conference Proceedings* [online]. Brno: Masaryk university, 2009, s. 9 [cit. 5. 5. 2020]. Dostupné na <<https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2009/files/contributions/Jana%20Turonova%20939.pdf>>.

³¹ HRNČIŘIKOVÁ, Miluše. Přípustnost prorogace ve věcech manželských s cizím prvkem – současný stav z pohledu českých soudů. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2016, č. 4, s. 527-540.

unifikace rodinněprávních vztahů obtížná, je zejména rozlišný historický vývoj, odlišná kultura a tradice, načež i různé sociální a ekonomické podmínky jednotlivých evropských zemí.³²

Na základě Haagského programu byla komise vyzvána k předložení tzv. Zelené knihy³³, která se zabývala právě otázkami týkajícími se soudní příslušnosti a vzájemného uznávání rozhodnutí.³⁴ V roce 2011 Komise předložila Návrh Nařízení Rady o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství. Tento návrh byl Evropským parlamentem projednán a dne 24. června 2016 se stalo účinným Nařízení Rady (EU) 2016/1103 provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství. Podrobnějšímu vývoji a samotnému nařízení se budu věnovat v další kapitole. Současné s NMPM bylo také přijato Nařízení Rady (EU) 2016/1104 ze dne 24. června 2016 provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových důsledků registrovaného partnerství.

V článku 10 Ústavy České republiky je napsáno: „*Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.*“³⁵

K těmto smlouvám patří Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Polskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných, pracovních a trestních, vyhlášena pod č. 42/1989 Sb., která je pro mě důležitá z hlediska následné komparace české a polské právní úpravy. V této smlouvě je pro účely diplomové práce nejdůležitější článek 26 zabývající se osobními a majetkovými vztahy manželů. Podrobněji se tomuto pramenu budu věnovat ve třetí kapitole.

2.2 Právní úprava majetkového práva v českém právním řádu

Situaci s majetkovými vztahy mezi manžely s mezinárodním prvkem (například vypořádání majetku či změna majetkových dispozic během manželství) řeší také vnitrostátní právo, a to za předpokladu, že nedojde k následujícím situacím. Zaprvé, daný právní vztah

³² TUROŇOVÁ, Jana. Soudobé tendence v evropské právní úpravě majetkového režimu mezi manželi. *COFOLA 2009: the Conference Proceedings* [online]. Brno: Masaryk university, 2009, s. 9 [cit. 25. 4. 2020]. Dostupné na <https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2009/files/contributions/Jana%20Turonova%20_939_.pdf>.

³³ Green paper on conflict of laws in matters concerning matrimonial property regimes, including the question of jurisdiction and mutual recognition, COM/2006/0400 final.

³⁴ CAMPUZANO DÍAZ, Beatriz. *Latest Developments in EU Private International Law*. Cambridge: Intersentia, 2011, s. 68.

³⁵ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, čl. 10.

nebudou upravovat normy unijního práva, konkrétně NMPM, neboť cizí prvek se bude týkat státu, který není členem EU nebo se na něj NMPM nevztahuje. Nařízení se také nebude vztahovat například na situaci, kdy manželé vstoupili do manželství před 29. 1. 2019 (před tímto datem nebylo možné NMPM použít) a nevolili poté rozhodné právo pro majetkové poměry v souladu s NMPM.³⁶ A zadruhé, úpravu vnitrostátního práva použijeme, pokud zde nebude existovat ani žádná mezinárodní smlouva mezi Českou republikou a druhým státem, která by určila rozhodné právo ohledně tohoto soukromoprávního poměru.

V takovém případě je pramenem zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů. Současný ZMPS nabyl účinnosti dnem 1. 1. 2014 a zrušil tak zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním. ZMPS je rozčleněn do devíti částí, kdy hlava V., díl 1. řeší poměry mezi manžely a konkrétně majetkových poměrů mezi manžely se z hlediska rozhodného práva týká § 49 odst. 3 ZMPS. V návaznosti na předchozí odstavce považuji za potřebné dodat, že ZMPS svůj vztah k právu EU a mezinárodním smlouvám vymezuje v § 2, který hovoří o použití ZMPS v mezích ustanovení mezinárodních smluv a přímo použitelných ustanovení práva EU.³⁷

Mezi základní prameny českého majetkového práva manželů patří primárně zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti 1. 1. 2014 a zrušil tak zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů. Občanský zákoník se člení do pěti částí, kdy rodinnému právu je věnována část druhá, kam náleží právě úprava majetkového práva manželů. Relevantní ustanovení úpravy majetkového práva manželů jsou zakotvena v hlavě I., dílu 4., oddílu 2. Konkrétně se jedná o § 708 – 753.

2.3 Právní úprava majetkového práva v polském právním řádu

Jedním z cílů mé diplomové práce je porovnat český a polský právní řád s ohledem na majetková práva manželů v MPS, proto zde zařazuji podkapitolu, která se soustředí na prameny týkající se majetkového práva v polském právním řádu.

Také Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. zakotvuje mezinárodní smlouvy jako součást polského právního řádu, a také aplikační přednost těchto smluv. Konkrétně se tomu věnuje čl. 91 Ústavy Polské republiky. Ten stanoví, že *„ratifikovaná mezinárodní smlouva je po zveřejnění v Úředním věstníku Polské republiky součástí vnitrostátního právního řádu a je přímo použitelná, pokud její použití nepodléhá vydání*

³⁶ PFEIFFER, Magdalena. Kolizní nástrahy smluveného majetkového režimu manželů. *Ad Notam*, 2019, č. 1, s. 20.

³⁷ BŘÍZA, Petr. Nový český zákon o mezinárodním právu soukromém v kontextu práva EU a mezinárodních smluv. *Právní rozhledy*, 2013, č. 17, s. 580.

zákona.“.³⁸ Ratifikovaná mezinárodní smlouva má před zákonem přednost, pakliže takový zákon není v souladu se smlouvou.³⁹

Prvním z pramenů polské právní úpravy je polský zákon o mezinárodním právu soukromém, a to zákon ze dne 4. února 2011 - Prawo prywatne międzynarodowe. Úprava majetkových poměrů v tomto zákoně patří do oddílu 11., článků 52 a 53.

Na rozdíl od České republiky, polský právní řád nesjednotil úpravu rodinného práva do jednoho zákona, tedy občanského zákoníku (Kodeks Cywilny). Vztahy vyplývající z rodinného práva, jakožto i majetkové vztahy mezi manžely tedy upravuje zákon ze dne 25. února 1964, Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Na majetkové vztahy se v tomto zákoně soustředí Díl III, oddíl I., články 31 - 54.

V této diplomové práci se pokusím na základě metody komparace porovnat, jak jsou si jednotlivé prameny podobné a do jaké míry jsou respektovány unijní předpisy. Je zřejmé, že dané právní řády a normy vedle sebe existují a navzájem se inspirují a ovlivňují. Proto zde metoda komparace při jejich tvorbě hraje velmi významnou roli.

Podle mého názoru vnitrostátní předpisy dané země čerpají inspiraci u předpisů sousedních zemí, načež se domnívám, že i při tvorbě unijních právních aktů se berou v potaz právě právní řády jednotlivých členských států Evropské unie. Tento závěr podporuje fakt, že dva roky po přijetí Zelené knihy, která sloužila jako předloha pro NMPM, shromáždila Komise dokument, který obsahoval otázky a připomínky právě od členských států.⁴⁰

Byť je unijní úprava spolu s mezinárodními smlouvami, které mezi sebou státy uzavírají, důležitá, neznamená to však, že zde má vnitrostátní právo malou roli. Je zřejmé, že vnitrostátní úprava by zde stále měla a musí být zachována, kupříkladu pro případ výstupu členského státu z Evropské unie. Se závěrem, že vnitrostátní úprava v ZMPS není zanedbatelná, a nelze ho tedy označit za tzv. zbytkovou normu, souhlasí i Zavadilová.⁴¹

³⁸ „Ratyfikowana umowa międzynarodowa, po jej ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, stanowi część krajowego porządku prawnego i jest bezpośrednio stosowana, chyba że jej stosowanie jest uzależnione od wydania ustawy.“

³⁹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., čl. 91 bod 2.

⁴⁰ TUROŇOVÁ, Jana. Soudobé tendence v evropské právní úpravě majetkového režimu mezi manželi. *COFOLA 2009: the Conference Proceedings* [online]. Brno: Masaryk university, 2009, s. 2 [cit. 5. 5. 2020]. Dostupné na <https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2009/files/contributions/Jana%20Turonova%20_939_.pdf>.

⁴¹ ZAVADILOVÁ, Lucie. Zacházení s cizím právem v řízení o vypořádání majetkových poměrů manželů. *Právní rozhledy*, 2018, č. 1, s. 11.

3 Právní úprava evropského a mezinárodního práva

3.1 Vývoj unijní úpravy

Problematika manželských majetkových poměrů byla častým předmětem diskusí a snah o unifikaci na poli Evropské unie. Pokusy o harmonizaci manželského majetkového práva se začaly vyvíjet až na samotném konci 20. století. V roce 1998 se v rámci Vídeňského akčního plánu začalo jednat o přijetí předpisů, které by upravovaly manželské majetkové vztahy.

Rada přijala dne 30. listopadu 2000 společný program Rady a Komise, který zakotvoval vytvoření právního nástroje související s příslušností, uznáváním a výkonu soudního rozhodnutí v oblasti úpravy majetkových vztahů mezi manžely, a také důsledky rozluky nesezdaných párů.

Na začátku listopadu 2004 byl přijat Radou Haagský program, který představuje další vývojový milník v této oblasti. Na základě tohoto programu byla Komise vyzvána, aby předložila tzv. Zelenou knihu, která by se soustředila na řešení otázek týkajících se soudní příslušnosti a vzájemného uznávání, přičemž výsledkem mělo být přijetí této úpravy do roku 2011.⁴²

Zelená kniha zahájila rozsáhlou konzultaci o právních otázkách v oblasti úpravy majetkových poměrů v manželství v mezinárodním kontextu, přičemž také nezapomíná na jiné formy svazku.

Vzhledem ke zvýšené mobilitě v rámci prostoru bez vnitřních hranic dochází k nárůstu všech forem svazků, které mezi sebou uzavírají občané různých členských států, případně jednotlivé páry stále více pobývají na území členského státu, aniž by byli jeho státními příslušníky, což je často doprovázeno nabytím jmění na území více států EU. Komise proto zadala k vypracování v roce 2002 studii, díky které se například zjistilo, že přibližně 2,5 miliónů nemovitostí, které jsou na území jednoho členského státu, patří manželům, kteří však mají trvalý pobyt na území jiného státu EU.⁴³ Studie také poukázala na skutečnost, že počet rozvodů s mezinárodním prvkem v Evropské unii dosahuje čísla přibližně 170 000. Pokud pak dojde k dělení nebo správě majetku takových párů, dochází k praktickým i právním potížím, které pramení v rozdílnosti předpisů hmotného práva a mezinárodního práva soukromého.

⁴² Green paper on conflict of laws in matters concerning matrimonial property regimes, including the question of jurisdiction and mutual recognition, COM/2006/0400 final.

⁴³ GRAY, Jacqueline, QUINZÁ REDONDO Pablo. *Stress-Testing the EU Proposal on Matrimonial Property Regimes: Co-operation Between EU Private International Law Instruments on Family Matters and Succession*. [online]. Family & Law, November 2013 [cit. 20. 2. 2020]. Dostupné na <<http://www.familyandlaw.eu/tijdschrift/fenr/2013/11/FENR-D-13-00008>>

Zelená kniha byla přijata v roce 2006. Podrobně se soustředila na předběžné možnosti kolizní úpravy manželských majetkových poměrů a později tím pádem sloužila jako předloha pro vypracování nařízení. Zelená kniha nabídla několik možností, kterými se mohly evropské státy vydat. Nechybělo například rozšíření autonomie vůle stran či rozšíření pravidel na páry registrované nebo jiné formy svazku.

V únoru 2008 vydala Komise dokument, který obsahoval nashromážděné odpovědi jednotlivých států a institucí v Zelené knize. Tyto odpovědi napověděly, že většina členských států upřednostňovala posílení autonomii vůle stran, a tedy možnost volby rozhodného práva, která měla být omezena na ty státy, ke kterým mají manželé vztah.⁴⁴ V březnu 2011 byl Komisí přijat Návrh nařízení ve věcech majetkových poměrů v manželství, načež stejný návrh byl přijat ohledně registrovaného partnerství.⁴⁵

Členské státy se stále nemohly jednomyslně shodnout na nejdůležitějších bodech nařízení. Nakonec Evropská komise přijala dne 9. června 2016 návrh rozhodnutí Rady č. 2016/954, kterým byla povolena posílená spolupráce v oblasti příslušnosti, rozhodného práva, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů mezinárodních párů.⁴⁶

3.2 Vztah nařízení Rady č. 2016/1103 k České republice a Polské republice

Cílem nařízení pro majetkové poměry manželů je směřování k unifikaci majetkové části manželských vztahů. Podává komplexně upravená pravidla o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a veřejných listin, což přispívá ke zvýšení právní jistoty, pokud jde o jejich majetek.

Dané nařízení neplatí pro všechny členské státy, ale pouze pro osmnáct států, které zažádaly Komisi o navázání posílené spolupráce. Jedná se o Belgii, Bulharsko, Českou republiku, Německo, Řecko, Španělsko, Francii, Chorvatsko, Itálii, Lucembursko, Maltu, Nizozemsko, Portugalsko, Slovinsko, Finsko, Švédsko a Kypr.⁴⁷ Z dalších členských států

⁴⁴ TUROŇOVÁ, Jana. Soudobé tendence v evropské právní úpravě majetkového režimu mezi manželi. *COFOLA 2009: the Conference Proceedings* [online]. Brno: Masaryk university, 2009, s. 2 [cit. 25. 4. 2020]. Dostupné na <https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2009/files/contributions/Jana%20Turonova%20_939_.pdf>.

⁴⁵ STONE, Peter. *EU Private International Law*. 3rd edition. Cheltenham: Edward Elgar, 2014, s. 498.

⁴⁶ Návrh nařízení Rady o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství. *Evropská komise* [online]. Brusel, 2011 [cit. 24. 2. 2020]. Dostupné na <<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d72d95f0-9b69-4eaa-8c79-b83c689f93c3/language-cs>>.

⁴⁷ *Property regimes for international couples in Europe: new rules apply in 18 Member States as of today* [online]. European Commission – Press release. 29. 1. 2019 [cit. 26. 2. 2020]. Dostupné na <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_19_681>.

vyjádřilo zájem o přistoupení k této spolupráci také Estonsko, které však doposud ke spolupráci nepřistoupilo.⁴⁸

Česká republika se tedy připojila k dalším 17 zemím, které se podílejí na spolupráci, kterou založilo toto nařízení, načež Polská republika se na této spolupráci nepodílí. Jaké jsou důvody? Spolu s NMPM bylo vypracováno také nařízení, které se týká registrovaných partnerů.⁴⁹ Pokud se tedy chtěly členské státy podílet na posílené spolupráci, muselo dojít k přijetí obou zmíněných nařízeních.⁵⁰ Členské státy, které neuznávají registrované partnerství ve svých právních systémech, nemohly přijmout pouze NMPM. Ústava Polské republiky i KRO vymezují manželství jako svazek muže a ženy.⁵¹ Právní předpis, který byl upravoval svazky párů stejného pohlaví, polský právní řád nezná. Přijetí NMPM nebylo pro Polsko z tohoto důvodu možné.

Nařízení o majetkových poměrech v manželství je v celém svém rozsahu závazné a přímo použitelné v těch členských státech Evropské unie, které se na posílené spolupráci účastní. Česká republika je NMPM vázána od 29. ledna 2019, tedy více než rok. Jelikož Polsko nepatří k oněm výše zmíněným 18 státům, které souhlasily se spoluprací ohledně manželských majetkových vztahů, tyto právní vztahy bude nadále řešit polský vnitrostátní zákon o mezinárodním právu soukromém. Pokud budeme řešit česko-polské právní vztahy, východiskem pro soudy pak bude bilaterální smlouva mezi Československem a Polskem č. 42/1989.

3.3 Nařízení Rady č. 2016/1103

Posílení spolupráce v oblasti majetkových poměrů mezi manžely představila novinku v podobě nařízení Rady EU č. 2016/1103, které dovršilo unifikační proces týkající se této problematiky.

Pokud jde o časovou působnost, i když bylo nařízení přijato ke dni 24. června 2016, použilo se až k datu 29. ledna 2019 (mimo některé výjimky).⁵²

⁴⁸ 18 EU countries agree to clarify rules on property regimes for international couples. *Justice* [online]. European Council, 2016 [cit. 26. 2. 2020]. Dostupné na <<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/06/09/property-regimes-for-international-couples/>>.

⁴⁹ Nařízení Rady (EU) 2016/1104 ze dne 24. června 2016 provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových důsledků registrovaného partnerství.

⁵⁰ SOKOŁOWSKI, Marcin. New EU matrimonial property law and the situation of Polish nationals (citizens). *Comparative Law Review*, 2018, č. 24, s. 308 - 328.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Čl. 70 NMPM.

Věcnou působnost stanovuje článek 1, podle kterého se nařízení vztahuje na majetkové poměry v manželství. Mimo to pak dále článek uvádí ve druhém odstavci negativní vymezení právních vztahů, které jsou z působnosti nařízení vyloučeny. Jedná se například o právní způsobilost manželů, vyživovací povinnosti, dědění pozůstalosti po zemřelém manželovi, otázky sociálního zabezpečení či povahu věcných práv vztahujících se k majetku. Co všechno lze považovat za majetkové poměry manželů, se snaží definovat bod 18 v preambuli nařízení, kde se hovoří o tom, že působnost nařízení by se měla vztahovat na „*všechny občanskoprávní aspekty majetkových poměrů v manželství, pokud jde o každodenní správu majetku manželů a jejich majetkové vypořádání, zejména v důsledku rozluky manželů či úmrtí jednoho z nich.*“

V člancích č. 4 - 6 se nařízení zaměřuje na soudní řízení, která se týkají majetkových poměrů mezi manžely. Jedná se o snahu o vypořádání majetku, který souvisí s rozvodem nebo úmrtím jednoho z manželů.

Příslušností v případě úmrtí jednoho z manželů se zabývá článek 4. Ten stanoví, že pokud je u soudu některého členského státu zahájeno dědické řízení podle nařízení o dědictví, soudy tohoto státu jsou příslušné rozhodovat o majetkových poměrech v manželství ve vztahu k dědické věci.

Nařízení o dědictví je komplexní úprava, která obsahuje kolizní normy pro určení rozhodného práva i procesní pravidla pro určení příslušnosti k projednání dědictví, načež i pravidla pro uznání a výkon rozhodnutí, veřejných listin a soudních smírů ve věcech dědických. Důležitou novinkou je evropské dědické osvědčení, které má přinést zjednodušení při vypořádávání dědictví s mezinárodním prvkem v rámci EU.⁵³

Pokud jde o otázku rozvodu na unijní úrovni, zabývá se jí nařízení Brusel II bis. To obsahuje pravidla ohledně rodičovské zodpovědnosti, mezinárodních únosů dětí, dále upravuje uznání a výkon předmětných rozhodnutí a také spolupráci mezi ústředními orgány v případech rodičovské zodpovědnosti. Pro účely mé diplomové práce je také důležité, že se v nařízení nachází i pravidla týkající se stanovených věcí manželských. Konkrétně se jedná o příslušnost, uznávání a výkon rozhodnutí v občanskoprávních věcech týkajících se rozvodu, rozluky nebo prohlášení manželství za neplatné. Pod nařízením Brusel II bis nespádají důvody rozvodu, rozhodné právo v případě rozvodu, vyživovací povinnosti, jakož i majetkové důsledky manželství a dědictví.

⁵³ PFEIFFER, Magdalena. Nařízení o dědictví (Vědecké sympozium „Evropské nařízení o dědictví“ ve Würzburgu). *Ad Notam*, 2013, č. 6, s. 52.

Nařízení č. 2016/1103 řeší příslušnost soudu v článku 5, podle kterého se manželé mohou dohodnout na soudu, který bude projednávat rozvodové řízení, načež tento soud bude také příslušný řešit i záležitosti jejich majetkových poměrů, což je vázáno na splnění několika podmínek. Zaprvé, příslušnost je podmíněna dohodou manželů. Dále soudem oprávněným jednat ve věcech rozvodu, musí být soud konkrétního členského státu, který se pojí k osobě navrhovatele nebo k zahájenému řízení. Tyto dva předpoklady musí být splněny kumulativně. Bod 2 v článku 5 pak dává možnost výběru z několika alternativních soudů.⁵⁴ Několik alternativ se pokusím uvést na jednotlivých příkladech.

Příklad I.: Manželé české státní příslušnosti mají majetek na území ČR a Francie. Tito manželé spolu delší dobu nežijí a manžel má déle než rok ve Francii obvyklý pobyt, načež manželka pobývá stejnou dobu v ČR. Za této situace může manžel podat návrh na zahájení rozvodového řízení u francouzských soudů, a pokud se manželé dohodnou, může stejný soud projednat i otázky ohledně jejich majetkových poměrů. Pokud by manželka podala žádost o rozvod a manželé by měli dohodu o příslušnosti českých soudů v majetkových věcech, mohly by rozhodovat i české soudy.

Příklad II.: Manžel Němec a manželka Češka měli pět let obvyklý pobyt ve Francii, kde také pracovali a koupili nemovitost. Ovšem více než osm měsíců žijí odděleně, manžel se odstěhoval do Rakouska a manželka zpět do České republiky, kde má obvyklý pobyt. Za takové situace může manželka podat návrh na zahájení rozvodového řízení u českého soudu, který může zároveň rozhodnout také o majetkových poměrech manželů, pokud se na tom oba dohodli. Manžel by mohl podat stejný návrh v Rakousku, pokud by zde měl obvyklý pobyt, byl by státním příslušníkem tohoto členského státu a zároveň by zde bydlel alespoň šest měsíců před podáním návrhu. Tuto podmínku ale manžel nesplňuje, a tak návrh podat nemůže.

Na základě těchto příkladů lze dovodit, že častá mobilita partnerů může vést k jistému znevýhodnění pozice druhého partnera, neboť možnosti podání návrhů na rozvod a zároveň projednání otázek týkajících se jejich majetkových poměrů závisí mimo podmínky státní příslušnosti či obvyklého pobytu také na délce strávené ve státě, ve kterém chce daný partner podat svůj návrh.

Otázky příslušnosti ve věcech rozvodu, rozluky a prohlášení manželství za neplatné řeší nařízení Brusel II bis v článcích 3 až 7. Článek 3 vymezuje obecnou příslušnost taxativním výčtem. Ustanovení vypočítává sedm alternativ. Ty lze rozdělit do dvou kategorií. První

⁵⁴ Čl. 5 odst. 1, 2 NMPM.

kategorie se váže k území, respektive se příslušnost soudů určuje dle obvyklého bydliště manželů.⁵⁵ Druhá kategorie je svázána se státním občanstvím či domicilem. Mimo obecnou příslušnost je v nařízení Brusel II bis zakotvena také tzv. výlučná příslušnost, kdy manžel, který má obvyklé bydliště na území některého členského státu nebo je státním příslušníkem některého členského státu, může být žalován pouze podle článků 3, 4 a 5 tohoto nařízení.⁵⁶ Pokud nebude žádný soud některého členského státu příslušný na základě článků 3 až 5, určí se příslušnost v každém členském státě v souladu s jeho vnitrostátním právem.⁵⁷ Toto pravidlo zakotvené v čl. 7 odst. 1 se použije jen ve vztahu k odpůrci, který nemá obvyklé bydliště na území některého členského státu a není ani státním příslušníkem žádného členského státu.⁵⁸

V případech, kdy majetkové poměry v manželství nesouvisí s řízením ve věcech dědictví, rozvodu, rozluky nebo prohlášení manželství za neplatné, budou pro řízení ve věcech majetkových poměrů (například změny majetkového režimu mezi manžely) příslušné soudy členského státu dle článku 6 NMPM.

Konkrétně se tedy jedná o soud:

- a) na jehož území mají manželé v době zahájení řízení u soudu obvyklý pobyt, nebo pokud takový členský stát není,
- b) na jehož území měli manželé poslední obvyklý pobyt, pokud zde v době zahájení řízení u soudu jeden z nich dosud bydlí, nebo pokud takový členský stát není,
- c) na jehož území má odpůrce v době zahájení řízení u soudu obvyklý pobyt, nebo pokud takový členský stát není,
- d) jehož jsou oba manželé v době zahájení řízení u soudu státními příslušníky.

Jednotlivá kritéria jsou stanovena hierarchicky (kaskádově). To znamená, že primárně jsou příslušné soudy na území, kde měli manželé obvyklý pobyt v době zahájení řízení. Pakliže takový soud není, budou příslušné soudy členského státu, na jehož území měli manželé poslední obvyklý pobyt za podmínky, že zde v době zahájení řízení jeden z nich bydlel, a tak dále.

⁵⁵ Například obvyklé bydliště, poslední společné obvyklé bydliště, bydliště odpůrce...

⁵⁶ Čl. 6 nařízení Brusel II bis.

⁵⁷ Čl. 7 odst. 1 nařízení Brusel II bis.

⁵⁸ Praktický průvodce pro uplatňování nařízení Brusel IIa. *Evropská komise* [online]. Belgie: Evropská soudní síť pro občanské a obchodní věci, 2016 [cit. 29. 2. 2020]. Dostupné na <<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f7d39509-3f10-4ae2-b993-53ac6b9f93ed/language-en>>.

Projevem autonomie vůle je nepochybně článek 7 NMPM, který navazuje na článek 22 NMPM. Jedná se o možnost manželů sjednat mezi sebou dohodu, na základě které bude pro projednávání majetkových poměrů příslušný soud toho členského státu, jehož právo se použije na majetkové poměry manželů, či soud členského státu, ve kterém bylo uzavřeno manželství. Článek 8 zakládá příslušnost na účasti odpůrce na řízení a článek 9 upravuje tzv. alternativní příslušnost. K určení soudu dle alternativní příslušnosti dochází výjimečně. Děje se tak v případech, kdy se příslušný soud členského státu prohlásí za nepříslušný k projednávání věci, a to z důvodu, že právo konkrétního členského státu dotyčné manželství neuznává.

Pokud dojde k situaci, kdy není žádný soud členského státu příslušný podle článku 4, 5, 6, 7 ani 8, nebo pokud se všechny soudy prohlásily za nepříslušné dle článku 9 a žádný soud není příslušný dle čl. 9 odst. 2, jsou soudy konkrétního členského státu příslušné, pokud se na území daného státu nachází nemovitý majetek, a to buď jednoho nebo obou manželů, přičemž v tomto případě soud, u kterého bylo zahájeno řízení, je příslušný rozhodnout pouze o tomto nemovitém majetku.⁵⁹ Na poslední úpravu ohledně příslušnosti se zaměřuje ještě článek 11, které upravuje tzv. forum necessitatis. Jedná se o případy, kdy není žádný soud dle předešlých článků příslušný, či se všechny soudy prohlásily za nepříslušné. Na základě této situace mohou ve výjimečných případech rozhodovat soudy určitého členského státu, pokud ve třetím státě není řízení možné, byť má daná věc k tomuto státu úzkou vazbu. Takový soud je příslušný rozhodovat také v případě, kdy ve třetím státě nelze řízení rozumně zahájit nebo vést.⁶⁰

3.3.1 Právo rozhodné

Článek 21 NMPM upravuje tzv. jednotu rozhodného práva. Znamená to, že dané rozhodné právo se použije na celý majetek a nebude docházet k rozdělení na majetek movitý a nemovitý. Nezáleží na místě, kde se majetek nachází, což napomáhá jednotě úpravy majetkových poměrů manželů.

Nařízení respektuje autonomii vůli manželů, což můžeme vidět v článku 22 NMPM, které dává manželům na výběr z několika právních řádů. Přesněji článek 22 NMPM říká:

„Manželé či budoucí manželé se mohou dohodnout, že si zvolí nebo změní právo rozhodné pro své majetkové poměry v manželství, za předpokladu, že se jedná o některé z následujících práv:

⁵⁹ Článek 10 NMPM.

⁶⁰ Článek 11 NMPM.

a) právo státu, v němž mají manželé nebo budoucí manželé nebo jeden z nich obvyklý pobyt v době uzavření dohody; nebo

b) právo státu, jehož je některý z manželů nebo budoucích manželů v době uzavření dohody státním příslušníkem.⁶¹

Hraničními určovateli jsou tedy obvyklý pobyt nebo státní příslušnost. Podle nařízení lze provést volbu práva jak před uzavřením manželství, tak lze také učinit pozdější volbu práva nebo změnu. S tímto jednáním musí manželé vždy dobrovolně souhlasit, aby byla zachována právní jistota a nedocházelo tak ke změně rozhodného práva nezávisle na manželích.

Na formální náležitosti ohledně dohody o volbě rozhodného práva a dohody o majetkových poměrech v manželství se zaměřují články 23 až 25 NMPM. Požadavky pro formální platnost těchto dohod jsou písemná forma, datování a podpis manželů. Je však nutné vzít v potaz také požadavky vyplývající z práva rozhodného pro majetkové poměry v manželství.⁶²

Příklad III.: Manželé, Řek a Češka, mají obvyklý pobyt na území České republiky. Dohodnou se, že si zvolí české právo jako rozhodné pro řešení majetkových režimů. Na základě této volby pro ně také vyplývá povinnost uzavřít takovou dohodu formou veřejné listiny, neboť to tak požaduje český právní řád.

Mimo formální platnost dohod nezapomíná nařízení také na materiální platnost. Může nastat situace, kdy dojde ke zpochybnění platnosti či existenci dohody mezi manžely. Jestliže k tomu dojde, určuje se existence a platnost dohody o volbě práva podle práva, které by se použilo na základě článku 22, kdyby daná dohoda či ustanovení byly platné.⁶³ Pokud by nám taková situace nastala v modelovém příkladu č. III, který uvádím výše, platnost dohody by se posuzovala dle ustanovení českého občanského zákoníku. Článek 24 NMPM však v jeho druhém odstavci poskytuje ochranu jednomu z manželů. Pokud by postup podle právního řádu vzešlého na základě odst. 1 byl pro jednoho z manželů nepřiměřený a měl by v okamžiku zahájení řízení obvyklý pobyt v jiné zemi, může se manžel za účelem zjištění, že neprojevil souhlas, odvolat na ustanovení právního řádu země, ve které má obvyklý pobyt.⁶⁴

⁶¹ Článek 22 NMPM.

⁶² Návrh nařízení Rady o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství. Evropská komise [online]. Brusel, 2016 [cit. 1. 3. 2020]. Dostupné na <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A52016PC0106>>.

⁶³ Čl. 24 odst. 1 NMPM.

⁶⁴ Čl. 24 odst. 2 NMPM.

Příklad IV.: V návazání na předchozí situaci si představme další situaci, a to konkrétně tu, že se tito dva manželé rozhodnou pro rozvod. Manžel Řek se přestěhuje zpět do Řecka, kde bude mít nyní obvyklý pobyt. Na základě dohody o volbě práva vyplývá, že se manželé údajně dohodli na českém právu jako právu rozhodném. Pokud manžel, který žije v Řecku, tvrdí, že s takovou dohodou nesouhlasil a je tím pádem neplatná, může se dle nařízení odvolat na řecké právo, jelikož měl v době zahájení rozvodového řízení v Řecku obvyklý pobyt.

Pravidla týkající se formální platnosti dohod o majetkových poměrech v manželství upravuje v nařízení článek 25. Pokud jde o formální požadavky, stejně jako u dohody o volbě práva, musí mít dohoda o majetkových poměrech v manželství písemnou formu, musí být opatřena datem a podepsána oběma manžely.⁶⁵ Pakliže právo členského státu, ve kterém mají manželé obvyklý pobyt, stanoví další požadavky, uplatní se i tyto požadavky.⁶⁶ Pokud mají manželé obvyklý pobyt v různých členských státech a právní řády obou států mají různé formální požadavky, je dohoda formálně platná, jestliže jsou požadavky splněny podle práva kteréhokoli z těchto států. Článek 25 tímto cílí na sjednocení daných formalit.

Pakliže nedojde k volbě rozhodného práva, článek 26 NMPM stanoví náhradní hraniční určovatele. Pokud absentuje dohoda o volbě práva dle článku 22 je právem rozhodným pro majetkové poměry v manželství právo státu:

„a) v němž mají manželé první společný obvyklý pobyt po uzavření manželství, nebo pokud takový stát není,

b) jehož jsou oba manželé v době uzavření manželství státními příslušníky, nebo pokud takový stát není,

c) k němuž mají oba manželé v době uzavření manželství s přihlédnutím ke všem okolnostem nejužší vazbu.“⁶⁷

Opět zde máme hraniční určovatele vymezené kaskádově. Pokud tedy není naplnění prvotní kritérium, až tehdy se přistoupí k dalšímu.

Příklad V.: Pokud manželé (Řek a Češka) nepodepsali dohodu o volbě práva, dojde ke stanovení rozhodného práva podle těchto náhradních hraničních určovatelů. Rozhodným

⁶⁵ Čl. 25 odst. 1 NMPM.

⁶⁶ Čl. 25 odst. 2 NMPM.

⁶⁷ Čl. 26 odst. 1 NMPM.

právem by v tomto případě bylo opět právo české, jelikož první společný obvyklý pobyt po uzavření manželství byl právě v České republice.

Výjimečně může kterýkoli z manželů požádat soudní orgán příslušný k rozhodování ve věcech majetkových poměrů, aby rozhodl, že se majetkové poměry řídí právem státu jiného než právem státu, jehož právo je rozhodné. Navrhovatel však musí prokázat, že poslední společný obvyklý pobyt manželů byl v jiném státě výrazně delší dobu, než ve státě uvedeném v odst. 1 a oba manželé se při úpravě nebo plánování majetkových vztahů dovolávali práva tohoto jiného státu. Pak se přistoupí na použití práva tohoto jiného státu, ledaže s tím jeden z manželů projeví nesouhlas.⁶⁸

3.3.2 Uznání a výkon rozhodnutí

Pro účely NMPM se rozhodnutím myslí „*jakékoli rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství vydané soudem členského státu bez ohledu na to, jak je označeno, včetně rozhodnutí o nákladech řízení vydaného soudním úředníkem.*“⁶⁹ Takovým rozhodnutím může být například rozhodnutí soudu ve věci rozdělení majetku nebo vypořádání majetku v rámci rozvodového nebo dědického řízení.

Harmonizační proces na úrovni Evropské unie je zakončen právě problematikou uznávání a výkonu rozhodnutí. Zvolila se nejjednodušší forma uznání rozhodnutí vydaných v členských státech, o které hovoří článek 36 NMPM, který říká, že daná rozhodnutí členských států jsou v ostatních členských státech uznávána bez potřeby dalšího zvláštního řízení.⁷⁰ Nařízení tímto ustanovením umožnilo volný pohyb jak rozhodnutí, tak veřejných listin a soudních smírů týkajících se majetkových poměrů v manželství.⁷¹ Jestliže nastane situace, že je sporné, zda rozhodnutí má být uznáno, může strana, která uplatňuje uznání jako hlavní věc sporu navrhnout, že rozhodnutí má být uznáno.⁷² V řízení o uznání rozhodnutí může dojít i k jeho přerušování a to pokud byl proti rozhodnutí podán řádný opravný prostředek v členském státě původu.⁷³

Nařízení také uvádí taxativní výčet důvodů, pro které se rozhodnutí neuzná. Jedná se o zjevný rozpor s veřejným pořádkem členského státu, v němž je uznání navrhováno, nedoručení

⁶⁸ Čl. 26 odst. 3 NMPM.

⁶⁹ Čl. 3 bod 1. písm. d) NMPM.

⁷⁰ Čl. 36 bod 1. NMPM.

⁷¹ Návrh nařízení Rady o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství. Evropská komise [online]. Brusel, 2016 [cit. 3. 3. 2020]. Dostupné na <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A52016PC0106>>.

⁷² Čl. 36 bod 2. NMPM.

⁷³ Čl. 41 NMPM.

návrhu na zahájení řízení odpůrci, v jehož nepřítomnosti bylo rozhodnutí vydáno, v dostatečném předstihu, neslučitelnost s rozhodnutím vydaným v řízení mezi stejnými stranami v členském státě, v němž je uznání navrhováno a neslučitelnost s dřívějším rozhodnutím, které bylo vydáno v jiném členském státě nebo ve třetím státě v řízení mezi stejnými stranami a pro stejný nárok, pokud toto dřívější rozhodnutí splňuje podmínky nezbytné pro uznání v členském státě, v němž je uznání navrhováno.⁷⁴

Pokud jde o vykonatelnost rozhodnutí, rozhodnutí vydaná a vykonatelná v členském státě jsou vykonatelná také v jiném členském státě, pokud tam byla na návrh kterékoli dotčené osoby prohlášena vykonatelnými v souladu s postupem stanoveným v člancích 44 až 57.⁷⁵

Jestliže manželé dlouhodobě žijí odděleně v jiném státě, přičemž v obou těchto státech mají nějaký společný majetek, tak v případě, že soud rozhodne o majetkovém vypořádání, je potřebné zabezpečit výkon takového rozhodnutí.

Nejprve se podá návrh na prohlášení vykonatelnosti, obvykle k soudu, jehož místní příslušnost se určuje podle bydliště strany, vůči které je výkon navrhován, nebo podle místa výkonu.⁷⁶ Navrhovatel musí přiložit jedno vyhotovení rozhodnutí splňující podmínky nezbytné pro uznání jeho pravosti a potvrzení vydané soudem.⁷⁷ Pokud jsou formální náležitosti splněny, soud prohlásí bez dalšího přezkumu dané rozhodnutí za vykonatelné.⁷⁸

3.3.3 Veřejné listiny

Důležitým formálním prvkem v oblasti majetkových vztahů mezi manžely jsou veřejné listiny. Z tohoto důvodu byla tato problematika zahrnuta také do NMPM, a to konkrétně do páté kapitoly (článků 58 a 59). Veřejná listina je v nařízení definována jako „*dokument týkající se majetkových poměrů v manželství, který byl formálně vyhotoven nebo zaregistrován jako veřejná listina v některém členském státě a jehož pravost se vztahuje na podpis a obsah veřejné listiny a byla ověřena orgánem veřejné moci či jiným orgánem zmocněným pro tento účel členským státem původu.*“⁷⁹ Takovou veřejnou listinou může být například dohoda manželů o volbě rozhodného práva nebo dohoda o majetkových poměrech v manželství. Úprava musí být

⁷⁴ Čl. 37 NMPM.

⁷⁵ Čl. 42 NMPM.

⁷⁶ Čl. 44 bod 2. NMPM.

⁷⁷ Čl. 45 bod 3. NMPM.

⁷⁸ Čl. 47 NMPM.

⁷⁹ Čl. 3 bod 1. písm. c) NMPM.

v souladu s jinými právními nástroji na úrovni Evropské unie, a proto je potřeba zajistit přijímání a vykonatelnost těchto veřejných listin.

Pokud jde o problematiku přijímání veřejných listin, ta je upravena v článku 58 NMPM, dle kterého má veřejná listina vyhotovená v jednom členském státě v jiném členském státě stejné důkazní účinky jako ve státě původu, popřípadě účinky srovnatelné, jestliže to není zjevně v rozporu s veřejným pořádkem dotčeného členského státu.

Co se týče vykonatelnosti veřejných listin, o té pojednává článek 59 NMPM, který říká, že veřejná listina, která je vykonatelná v členském státě původu, se prohlásí za vykonatelnou v jiném členském státě na návrh kterékoli dotčené osoby.

3.4 Mnohostranné mezinárodní smlouvy

Desítky let nazpět problémy ohledně harmonizace majetkového režimu manželů v Evropě nebyly. Hlavní důvod je ten, že tehdy bylo běžné, že žena sňatkem převzala státní občanství svého muže. To vyřešilo otázku rozhodného práva, což platilo za předpokladu, že hraničním určovatelem byla státní příslušnost. Tímto se řídila i Úmluva z roku 1905,⁸⁰ která využila státní příslušnost jako hraničního určovatele. Tento princip přestal platit o několik desítek let později přijetím Úmluvy o státní příslušnosti vdaných žen z roku 1957. Unifikační snahy kolizních norem pro úpravu manželských majetkových poměrů vyústily v přijetí Úmluvy z roku 1978.⁸¹ Tato úmluva byla bohužel ratifikována jen nepatrným počtem evropských států,⁸² a tudíž nezaujímá na poli mezinárodních smluv žádný relevantní význam.

3.5 Dvoustranné mezinárodní smlouvy

Majetkové vztahy mezi manžely mohou být řešeny také dvoustrannými mezinárodními smlouvami. Tato problematika byla dlouhodobě upravena dvoustrannými smlouvami o právní pomoci v občanských, obchodních a rodinných záležitostech, které tehdy ještě Československo uzavřelo například s Maďarskem, Rumunskem nebo právě s Polskem.

3.5.1 Smlouva mezi Československem a Polskem

Dvoustranná Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Polskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných, pracovních a trestních, vyhlášena pod č. 42/1989 Sb., byla podepsána 21. prosince

⁸⁰ Úmluva ze dne 17. července 1905 o kolizních normách týkajících se dopadů manželství na práva a povinnosti manželů v jejich osobním vztahu a na majetek manželů.

⁸¹ Convention of 14 March 1978 on the Law Applicable to Matrimonial Property Regimes.

⁸² Francie, Lucembursko, Portugalsko a Rakousko.

1987 ve Varšavě a vstoupila v platnost 9. dubna 1989. Obsahem smlouvy jsou obecná pravidla týkající se právní pomoci, především věci osobního stavu, rodinných, dědických a pracovních věci, a také věcí trestních.

Majetkové vztahy manželů řeší článek 26, kdy se tyto vztahy řídí právním řádem smluvní strany, jejímiž jsou státními občany v době podání návrhu.⁸³ Hraničním určovatelem pro určení rozhodného práva je tedy státní občanství.

Na situaci, kdy má v době podání návrhu každý z manželů státní příslušnost jedné smluvní strany (např. manžel je Polák a manželka Češka), myslí v článku 26 odst. druhý. V takovém případě bude hraničním určovatelem společné bydliště manželů. Výklad pojmu bydliště se ponechává na judikatuře. Například Nejvyšší soud vymezil bydliště jako „*obec, resp. městský obvod, v němž tato osoba bydlí s úmyslem se zde trvale zdržovat.*“⁸⁴ Pokud má jeden z manželů bydliště na území jedné smluvní strany a druhý na území druhé smluvní strany, použije se právní řád státu, před jejímž soudem se koná řízení.⁸⁵

Podle toho, jak bylo určeno rozhodné právo, se také odvodí i pravomoc soudů, pokud jde o rozhodování o majetkových poměrech manželů. Primárně je dána pravomoc soudu smluvní strany, jejíž státními občany jsou manželé v době podání návrhu. Pokud manželé nemají stejné státní občanství, je dána pravomoc soudu podle společného bydliště ve stejném smluvním státě, a pokud nemají ani společné bydliště, je pravomoc dána soudům obou smluvních stran.⁸⁶

Mimo pravidel pro určení rozhodného práva a pravomoci obsahuje dvoustranná smlouva také uznání a výkon rozhodnutí. Těmi se zabývají články 52 až 58. Uznání a výkon rozhodnutí v majetkových věcech pak upravuje čl. 53.

Dvoustranná smlouva mezi Československem a Polskem neobsahuje žádnou kolizní normu pro volbu práva. Pokud srovnám tyto starší mezinárodní smlouvy s výše uvedeným nařízením, nařízení znamená značné posílení principu autonomie vůle a dbá na svobodnou vůli

⁸³ Čl. 26 odst. 1 smlouvy mezi Československou socialistickou republikou a Polskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných, pracovních a trestních, vyhlášené pod č. 42/1989 Sb.

⁸⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 6. 2005, sp. zn. 30 Cdo 444/2004.

⁸⁵ Čl. 26 odst. 2 smlouvy mezi Československou socialistickou republikou a Polskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných, pracovních a trestních, vyhlášené pod č. 42/1989 Sb.

⁸⁶ Čl. 26 odst. 3, odst. 4 smlouvy mezi Československou socialistickou republikou a Polskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných, pracovních a trestních, vyhlášené pod č. 42/1989 Sb.

manželů. Aby však mohlo začít docházet k uplatnění nařízení mezi Českou republikou a Polskem, muselo by Polsko k posílené spolupráci v rámci nařízení pro majetkové poměry manželů přistoupit. Prozatím tedy české a polské soudy musí dbát pravidel upravených v této dvoustranné smlouvě.

4 Česká a polská kolizní úprava majetkového práva manželů

4.1 Česká vnitrostátní úprava

Pro soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem se aplikuje zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, kterému se budu v následující podkapitole věnovat.

4.1.1 Rozhodné právo

Úprava rozhodného práva pro majetkové poměry manželů je stanovena v ustanovení § 49 ZMPS, a to konkrétně v odstavci třetím, který říká, že „*majetkové poměry manželů se řídí právním řádem státu, ve kterém mají oba manželé obvyklý pobyt; jinak právním řádem státu, jehož jsou oba manželé občany; jinak českým právním řádem.*“ Použití této kolizní normy přichází v úvahu, jestliže se tuzemské orgány budou poměry manželů zabývat, tedy tehdy, pokud má dané manželství určitý významný poměr k tuzemsku.⁸⁷

Co se týče rozsahu pojmu majetkové poměry manželů, náleží sem úprava manželského majetkového režimu, přičemž vedle zákonného majetkového režimu a režimu založeného rozhodnutím soudu existuje také modifikovaný majetkový režim, který je dohodnutý mezi snoubenci nebo manžely ve smlouvě.⁸⁸ Podrobněji se těmto režimům budu věnovat v poslední kapitole.

V této obecné kolizní úpravě zákon zavádí tři hraniční určovatele. Neexistuje zde alternativní aplikace jednoho z určovatelů. Základním kolizním kritériem je obvyklý pobyt, přičemž následné kritérium (státní příslušnost) se uplatní subsidiárně až tehdy, kdy nebudou splněny předpoklady pro využití primárního kolizního kritéria. Nejdříve tedy přichází v úvahu kritérium obvyklého pobytu. Zákon tímto reaguje na rostoucí mobilitu obyvatel, jelikož dřívější úprava preferovala jako základní kritérium státní příslušnost, která dnes přichází v úvahu až na druhém místě. Mimo reakci na zvýšený pohyb obyvatel zákon také reflektuje procesy evropské integrace, které obvyklý pobyt upřednostňují před státní příslušností.⁸⁹ Tento hraniční určovatel bývá vnímán jako určitý kompromis mezi tradičními kolizními kritérii, tedy domicilem v common law a státní příslušností, jež se váže ke kontinentální Evropě.⁹⁰ Aby bylo kritérium

⁸⁷ MALACKA, Michal, RYŠAVÝ, Lukáš. *Mezinárodní právo soukromé: základy obecné a zvláštní části*. Praha: Leges, 2019, s. 178.

⁸⁸ BŘÍZA, Petr a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 259.

⁸⁹ MALACKA, Michal, RYŠAVÝ, Lukáš. *Mezinárodní právo soukromé: základy obecné a zvláštní části*. Praha: Leges, 2019, s. 39.

⁹⁰ PFEIFFER, Magdalena. Obvyklý pobyt v evropském rodinném právu. *Soudní rozhledy*, 2013, č. 3, s. 87.

obvyklého pobytu v daném případě splněno, musí mít manželé obvyklý pobyt na území stejného státu.

Pojem obvyklý pobyt je vyložen soudní praxí, přičemž interpretací pojmu se zabýval i Evropský soudní dvůr. Důvodová zpráva odkazuje na starší judikaturu ve věci Di Paolo.⁹¹ Jedno z nejvíce citovaných rozhodnutí je však rozsudek ve věci Fernández.⁹² Zde SDEU vyložil obvyklý pobyt jako „*místo, které dotyčná osoba stanovila jako trvalé nebo obvyklé centrum svých zájmů s úmyslem přiznat tomuto místu stálou povahu. Za účelem určení obvyklého pobytu je třeba zohlednit všechny skutkové okolnosti zakládající tento pobyt, a zejména místo skutečného pobytu dotyčné osoby.*“⁹³ Při interpretaci pojmu obvyklý pobyt by se tedy soudy měly řídit relevantní judikaturou SDEU a to vždy s přihlédnutím k oblasti (např. rodinné právo) a osobě (např. manželé), ve vztahu k níž je výklad podáván.⁹⁴

Důležitým kritériem pro obvyklý pobyt je centrum zájmů osoby, které je v daném místě stálé nebo obvyklé. To, že je osoba krátkodobě nepřítomna v zemi obvyklého pobytu, ještě neznačí, že se její centrum zájmů přemístilo jinam a obvyklý pobyt v původní zemi skončil. V rámci české soudní praxe Nejvyšší soud usoudil, že takovému konceptu obvyklého pobytu se přibližuje vnitrostátní pojetí bydliště, které vymezuje ve svém usnesení.⁹⁵ K tomu se přiklání i zákonodárce, který v důvodové zprávě k ZMPS říká, že bydliště „*koresponduje s přesnějším označením obvyklý pobyt ve smyslu výkladu Evropského soudního dvora. V některých směrnících se v českém znění, popřípadě v českém překladu používá pojmu obvyklé bydliště. Také tento pojem koresponduje s přesnějším označením obvyklý pobyt.*“⁹⁶

Jestliže podmínka společného obvyklého pobytu není splněna, subsidiárně přichází na řadu další kritérium a tím je společné státní občanství, tedy státní příslušnost, která byla dlouhodobě využívána jako primární hraniční určovatel.

Státní příslušnost je „*kvalifikovaný právní poměr či svazek mezi fyzickou osobou a státem, jehož předpokladem je občanství.*“⁹⁷ Ústavní soud pak tento pojem vymezuje jako „*časově trvalý, místně neomezený právní vztah fyzické osoby a státu, který je proti vůli fyzické*

⁹¹ Rozsudek ze dne 17. února 1997, C-76/76, Silvano di Paolo v. Office national de l'emploi.

⁹² Rozsudek ze dne 15. září 1994. C-452/93. Pedro Magdalena Fernández v. Commission of the European Communities.

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ BŘÍZA, Petr. Nový zákon o mezinárodním právu soukromém. *Bulletin advokacie*, 2014, č. 7-8, s. 38.

⁹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. června 2005, sp. zn. 30 Cdo 444/2004.

⁹⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 91/2012 Sb. o mezinárodním právu soukromém, č. 91/2012 Dz.

⁹⁷ PFEIFFER, Magdalena. *Kritérium obvyklého pobytu v mezinárodním právu soukromém*. Praha: Leges, 2013, s. 24.

osoby zpravidla nezrušitelný, na jehož základě vznikají jeho subjektům vzájemná práva a povinnosti.“⁹⁸ Pokud mezi manžely chybí podmínka také společného státního občanství, použije poslední podpůrné kritérium *lex fori*, tedy český právní řád.

Kritérium obvyklého pobytu i společné státní příslušnosti manželů se však může během let měnit. Tím může dojít k tzv. mobilnímu konfliktu. Kolizní normu nám nestanovuje hraniční určovatel ke konkrétnímu časovému okamžiku. V takovém případě platí, že příslušný hraniční určovatel je dán k okamžiku, kdy došlo k dané právě významné skutečnosti.⁹⁹

Pokud například manželé za trvání manželství zakoupí nemovitost ve státě, kde mají obvyklý pobyt a později se přestěhují do jiného státu a tím změní i místo obvyklého pobytu, nastává otázka, jestli daná nemovitost spadá pod jejich majetkový režim i po přestěhování do jiného státu. V takovém případě se použije právní řád místa původního pobytu manželů, protože právě tam došlo k právnímu jednání, které je právně významné (koupě nemovitosti).

Případy vícenásobné nebo neurčité státní příslušnosti řeší ustanovení § 28 ZMPS. Tato situace je problematická, pokud kolizní norma obsahuje jako hraničního určovatele státní příslušnost.¹⁰⁰ Jestliže je někdo v rozhodné době občanem České republiky a za svého občana ho považuje také jiný stát, bude rozhodné státní občanství České republiky. U osob, které jsou občany několika cizích států, rozhoduje státní příslušnost nabytá naposled. Pokud však s ohledem na životní poměry osoby převažuje státní příslušnost k jiném cizím státu, jehož je občanem, rozhoduje státní příslušnost tohoto státu. Na osoby, jež nejsou občany žádného státu se hledí jako by byly občany toho státu, kde mají obvyklý pobyt, a nelze-li to zjistit, na jehož území se zdržuje. Pokud ani to nelze zjistit, pro účely ZMPS se postupuje tak, jako by šlo o státního občana České republiky.

Zákon č. 91/2012 Sb. o mezinárodním právu soukromém také zakotvuje úpravu pro případ manželských majetkových smluv. Tuto obecnou kolizní normu najdeme v ustanovení § 49 odst. 4 ZMPS, který říká, že: „*Smluvená úprava majetkového práva se řídí právním řádem, který byl v době sjednání úpravy rozhodný pro majetkové poměry manželů. Jinak také pro smluvenou úpravu manželského majetkového práva, se manželé mohou dohodnout, že se jejich majetkové poměry budou řídit buď právním řádem státu, jehož je jeden z manželů občanem,*

⁹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 13. 9. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 9/94.

⁹⁹ BŘÍZA, Petr a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 259.

¹⁰⁰ MALACKA, Michal, RYŠAVÝ, Lukáš. *Mezinárodní právo soukromé: základy obecné a zvláštní části*. Praha: Leges, 2019, s. 99.

nebo v němž má jeden z manželů obvyklý pobyt, nebo právním řádem státu, v němž je nemovitá věc, pokud jde o tuto nemovitou věc, nebo českým právním řádem.“

Toto ustanovení míří jak na smlouvy uzavřené za trvání manželství, tak na smlouvy předmanželské a dává manželům možnost si zvolit použití jiného práva, než kterým by se jinak jejich majetkové poměry řídily. Možnost volby práva je ale omezena. Volba právního řádu se musí odvíjet od státního občanství alespoň jednoho z manželů, obvyklého pobytu alespoň jednoho z nich, polohy nemovitosti, nebo se využije tradiční *lex fori*. Čtvrtý odstavec již zmíněného ustanovení tedy upouští od podmínky, kdy se hraniční určovatelé vztahují na oba manžele. Co se týče doby použití zvoleného práva, pomocí gramatického výkladu lze dojít k závěru, že zvolené právo se aplikuje na právní poměry, které vznikly až po uskutečnění takové volby.

4.2 Polská vnitrostátní úprava

Soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem reguluje v Polsku ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. Prawo prywatne międzynarodowe.

4.2.1 Rozhodné právo

Rozhodné právo pro majetkové poměry manželů upravuje článek 51 an. PPM. Článek 51 odst. 1 říká, že se osobní a majetkové vztahy mezi manžely řídí společným vnitrostátním právem, tedy právním řádem státu, jehož jsou oba manželé občany. Odstavec druhý pak navazuje a říká, že jestliže neexistuje společné vnitrostátní právo, pak se jejich vztahy řídí právem, kde mají oba manželé bydliště a nemají-li bydliště ve stejné zemi, pak se vztahy řídí právem státu, ve kterém mají manželé obvyklý pobyt. Pokud manželé nemají obvyklý pobyt ve stejné zemi, pak přichází na řadu právo státu, s nímž jsou manželé nějakým způsobem úzce spjati.¹⁰¹

Polský zákon o mezinárodním právu soukromém obsahuje v tomto článku několik hraničních určovatелů, kdy jako primární vystupuje státní příslušnost, tedy občanství, a až poté se subsidiárně použijí další výše zmíněná. V první řadě tedy účinky plynoucí z manželství podléhají vnitrostátnímu právu, tedy právu státu, jehož je daná osoba občanem. Pokud má každý z manželů jiné občanství, nebo se jedná o tzv. mezinárodní manželství, užije se právo státu, ve kterém mají oba manželé bydliště.¹⁰² Pakliže má každý z manželů jiné občanství a zároveň

¹⁰¹ Čl. 51 odst. 2 PPM.

¹⁰² TWARDOCH, Paulina. In PAZDAN, Maksymilian (ed). *Prawo prywatne międzynarodowe. Tom 20c*. Warszawa: Wydawnictwo C.H.Beck, 2015, s. 137.

nemají bydliště na území stejného státu, hovoří zákon o právu státu, s nímž jsou manželé úzce spjati. Dr. Twardoch pak konkretizuje, že se jedná o užití zásady lex fori.¹⁰³

Základním kritériem pro určení rozhodného práva je tedy občanství. Twardoch také připomíná stávající doktrínu polského práva, která říká, že účinky existujícího manželství podléhají pouze jednomu právu, aby byly právní vztahy manželů celistvé a usnadňovaly harmonické fungování manželského svazku.¹⁰⁴ Pakliže v majetkových vztazích mezi manžely absentuje společné vnitrostátní právo, je rozhodující bydliště. Nejedná se však o společné bydliště, ale o přebývání na území jednoho a toho samého státu.¹⁰⁵ Pokud takové kritérium neexistuje, řídí se majetkové vztahy manželů právem státu, kde mají oba obvyklý pobyt. Toto kritérium je pro polské mezinárodní právo soukromé nové, a to z toho důvodu, že kritérium obvyklého pobytu bývá užíváno stále častěji, zejména v právu Evropské unie.¹⁰⁶ V kontextu PPM obvyklý pobyt znamená místo, ve kterém je soustředěna činnost fyzické osoby.¹⁰⁷ Poslední místo v hierarchii hraničních určovatелů zbývá na kritérium práva státu, se kterým jsou manželé jiným způsobem úzce spjati. Jak už jsem zmínila výše, dr. Twardoch vysvětluje, že se jedná o uplatnění lex fori, tedy právo státu, v němž má rozhodující orgán své sídlo.¹⁰⁸

Článek 52 pak dále úpravu majetkových vztahů mezi manžely dále rozvíjí. Konkrétně odst. 1 říká že „*manželé mohou podřídít své majetkové vztahy vnitrostátnímu právu jednoho z nich nebo právu státu, ve kterém má jeden z nich bydliště nebo obvyklý pobyt. Volba práva může být učiněna také před uzavřením manželství.*“¹⁰⁹

Odst. 2 se pak soustředí na smluvní úpravu mezi manžely, přičemž daná smlouva podléhá právu na základě volby práva dle odst. 1. V případě neexistence volby práva se na smlouvu vztahuje právo použitelné na osobní a majetkové vztahy mezi manžely v době uzavření smlouvy.¹¹⁰

A konečně, odstavce 3 říká, že při volbě práva ohledně manželských majetkových vztahů nebo manželské smlouvy postačuje ponechat formu stanovenou pro majetkové

¹⁰³ TWARDOCH, Paulina. In PAZDAN, Maksymilian (ed). *Prawo prywatne międzynarodowe. Tom 20c.* Warszawa: Wydawnictwo C.H.Beck, 2015, s. 137.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 139.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 142.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 144.

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 146.

¹⁰⁹ „*Mażonkowie mogą poddać swe stosunki majątkowe prawu ojczyzny jednego z nich albo prawu państwa, w którym jedno z nich ma miejsce zamieszkania lub miejsce zwykłego pobytu. Wyboru prawa można dokonać także przed zawarciem małżeństwa.*“

¹¹⁰ Čl. 52 odst. 2 PPM.

manželské smlouvy na základě zvoleného práva nebo práva země, ve kterém k tomuto výběru práva došlo.¹¹¹

Volbu práva podle čl. 52 odst. 1 a 2 mohou učinit manželé nebo také osoby, které teprve plánují do manželství vstoupit, přičemž kdyby k uzavření manželství nedošlo, volba práva nebude mít účinky.¹¹²

4.3 Porovnání české a polské právní úpravy

V právní úpravě jak českého, tak polského mezinárodního práva soukromého můžeme spatřit jisté odlišnosti. Na první pohled znatelný rozdíl se projevuje v hierarchii uspořádání kolizních kritérií. Zatímco zákonodárce českého ZMPS novelizací upustil od občanství jako primárního hraničního určovatele, polský zákonodárce kritérium právního řádu státu, jehož jsou oba manželé občany, ponechává. Český právní předpis staví na první místo obvyklý pobyt. Oba řády tedy mají své primární hraniční určovatele prohozené.

Další rozdíl mezi českým zákonem o mezinárodním právu soukromém a polským zákonem o mezinárodním právu soukromém je viditelný v užití subsidiárního kolizního kritéria u polského právního předpisu. V PPM je druhým hraničním určovatelem bydliště a třetím hraničním určovatelem je obvyklý pobyt. Český zákonodárce pojem bydliště vynechává a do právní úpravy zakotvil pouze obvyklý pobyt, který je užíván taktéž v soudní praxi Soudního dvora Evropské unie, v čemž spatřuji důvod pro ponechání pouze tohoto pojmu v ZMPS. Co se týče polského zákonodárce, ten se rozhodl pracovat jak s pojmem bydliště, tak s pojmem obvyklého pobytu. To může být dle mého názoru dáno tím, že novelizace v Polsku proběhla dříve, a tím pádem nemuselo být pojmu obvyklého pobytu dán v soudní praxi a legislativě takový prostor.

Jestliže není možné určit právní řád podle předchozích kritérií, nastupuje na řadu dle ZMPS poslední kritérium, a to užití českého právního řádu. PPM pak hovoří o právu státu, se kterým jsou manželé určitým způsobem úzce spjati. Taktéž se jedná o hraničního určovatele *lex fori*.

Co se týče smluvní úpravy majetkových poměrů mezi manžely a možnosti volby práva, oba právní řády tyto otázky upravují s drobnými odchylkami. Polské právo pracuje jak s pojmem bydliště, tak s obvyklým pobytem. České právo však navíc přidává volbu práva dle

¹¹¹ Čl. 52 odst. 3 PPM.

¹¹² TWARDOCH, Paulina. In PAZDAN, Maksymilian (ed). *Prawo prywatne międzynarodowe. Tom 20c*. Warszawa: Wydawnictwo C.H.Beck, 2015, s. 115.

právního řádu státu, ve kterém je nemovitá věc. Také poukazuje na podmínku, že v případě uzavření dohody mezi manžely musí být pořízen notářský zápis nebo obdobná listina.

5 Vnitrostátní úprava majetkového práva manželů

Poslední kapitolu mé diplomové práce jsem se rozhodla věnovat vnitrostátní úpravě majetkového práva manželů. V případě, že by v daném soukromoprávním vztahu bylo na základě NMPM (pro Českou republiku) nebo PPM (pro Polsko) rozhodné právo České republiky nebo Polska, chtěla bych upozornit na základní charakteristiku majetkového vztahu mezi manžely v těchto právních rádech včetně odlišností či naopak společných institutů, se kterými obě vnitrostátní úpravy pracují.

5.1 Česká vnitrostátní úprava majetkového práva manželů

Základní institucí manželského majetkového práva je společné jmění manželů.¹¹³ SJM představuje soubor pravidel, která upravují majetkové poměry manželů za trvání manželství.¹¹⁴ Právní úpravu manželského majetkového práva obsahují ustanovení občanského zákoníku, konkrétně § 708 až 753, které patří do části druhé občanského zákoníku. Tato vymezená část upravuje i společné bydlení manželů, a také speciální pravidla týkající se domácího násilí. Daná ustanovení představují základ úpravy, přičemž ustanovení, která upravují majetkové poměry manželů, nalezneme napříč celou druhou částí občanského zákoníku. Mezi taková ustanovení patří například vyživovací povinnost mezi manžely (§ 697 OZ), obvyklé vybavení rodinné domácnosti (§ 698 až 699 OZ) nebo rodinný závod (§ 700 an. OZ).

Základem společného jmění manželů jako majetkového společenství je úprava aktiv a současně i pasiv. Aktiva tvoří majetkovou podstatu společného jmění manželů, zatímco pasiva představují dluhy spadající do společného jmění manželů.¹¹⁵ Pojmem jmění se zabývá § 495 OZ a dle tohoto ustanovení „*jmění osoby tvoří souhrn jejího majetku a jejích dluhů.*“¹¹⁶ Společné jmění manželů se od jiných institucí spojených s majetkovou pluralitou více subjektů liší tím, že může vzniknout pouze mezi manžely. U registrovaného partnerství či pouhého nesezdaného partnerství tedy SJM nevzniká.

Společné jmění manželů vzniká uzavřením manželství a zaniká se zánikem manželství. Společné jmění manželů existuje a trvá, i když v něm není žádná majetková hodnota či dluh.¹¹⁷ Pokud tedy dva snoubenci vstoupí do manželství, institut SJM vznikne, i když v daný moment manželé žádný majetek ani dluhy nemají. Zákon také reaguje na situace, kdy SJM neexistuje,

¹¹³ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 70.

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ § 495 OZ.

¹¹⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 71.

avšak manželství ano. Jsou to případy, kdy manželství vzniká, avšak SJM nevzniká z důvodu uzavření předmanželské smlouvy o vyhrazení vzniku společného jmění manželů k okamžiku zániku manželství, z důvodu uzavření předmanželské smlouvy o režimu oddělených jmění nebo v okamžiku uzavření manželství běží konkurz na majetek jednoho z manželů.¹¹⁸ V průběhu manželství také může dojít k zániku (zrušení) SJM, avšak k zániku manželství nedojde. Děje se tak v důsledku uložení trestu propadnutí majetku (§ 66 odst. 4 TrZ), prohlášení konkursu za trvání manželství (§ 268 odst. 1 InsZ), schválení oddlužení zpeněžením majetkové podstaty v případě, že oddlužení není povoleno na základě společného návrhu manželů, zrušení společného jmění manželů dohodou manželů nebo zrušením společného jmění manželů rozhodnutím soudu.¹¹⁹

5.1.1 Režimy společného jmění manželů

Úprava SJM je v občanském zákoníku rozčleněna do několika celků, přičemž jejím základem jsou celkem tři režimy SJM, a to konkrétně zákonný režim, smluvený a režim založený na rozhodnutí soudu.

5.1.1.1 Zákonný režim

Zákonný režim SJM je režim obecný a to proto, že se jím budou práva a povinnosti manželů řídit vždy, pakliže nebude sjednáno něco odlišného, ať už smlouvou manželů či snoubenců, nebo rozhodnutím. Tento režim upravuje § 709 an. OZ, a konkrétně ustanovení § 709 odst. 1 OZ uvádí následující:

„Součástí společného jmění je to, čeho nabyl jeden z manželů nebo čeho nabyli oba manželé společně za trvání manželství, s výjimkou toho, co

- a) slouží osobní potřebě jednoho z manželů,*
- b) nabyl darem, děděním nebo odkazem jen jeden z manželů, ledaže dárce při darování nebo zůstavitel v pořizení pro případ smrti projevil jiný úmysl,*
- c) nabyl jeden z manželů jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech,*
- d) nabyl jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví,*
- e) nabyl jeden z manželů náhradou za poškození, zničení nebo ztrátu svého výhradního majetku.“¹²⁰*

¹¹⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 71.

¹¹⁹ Tamtéž.

¹²⁰ § 709 odst. 1 OZ.

Obecně je tedy součástí SJM cokoli, co má majetkovou hodnotu, nikoli to, co majetkovou povahu nemá, např. osobnostní práva.¹²¹

Běžnou součást SJM tvoří především peněžní příjmy z pracovního nebo služebního poměru, a to včetně odměn či vyplacených prémie.¹²² Mezi další příjmy SJM patří také stipendia, příjmy z autorských odměn, odměny za vynálezy, užité vzory a jiné předměty průmyslového vlastnictví apod., načež i příjmy ze sociálního zabezpečení (důchody, nemocenská).¹²³

Zákon v § 709 vymezuje specifické případy majetku, které tvoří součást SJM. Prvním případem je na základě § 709 odst. 2 zisk z toho, co náleží výlučně jednomu z manželů. Takový zisk je představován výnosem z onoho majetku po odečtení nákladů, které bylo třeba k dosažení zisku vynaložit.¹²⁴

Druhým specifickým případem je podíl manžela v obchodní společnosti nebo družstvu, o kterém hovoří § 709 odst. 3. Takový podíl je součástí SJM, jestliže se stane manžel v době trvání manželství společníkem obchodní společnosti nebo členem družstva. Ve druhé polovině tohoto odstavce je však uvedena výjimka, kdy předchozí pravidlo neplatí, pokud jeden z manželů nabyl podíl způsobem zakládajícím podle odst. 1 jeho výlučné vlastnictví. Dále § 709 odst. 3 in fine dodává, že nabytí podílu nezakládá účast druhého manžela na společnosti či družstvu vyjma bytových družstev.

Občanský zákoník mimo obecné vymezení aktiv, která spadají do SJM, také taxativně vyjmenovává předměty, které znamenají výjimku z pravidla uvedeného v prvním odstavci § 709, a která tedy do společného jmění manželů v zákonném režimu nepatří.

První z výjimek tvoří věci, které slouží osobní potřebě jednoho z manželů.¹²⁵ Jedná se o takové věci, které jsou běžnou součástí potřeb každého z manželů. Jde například o oblečení, šperky nebo mobilní telefon. Do druhé výjimky zahrnuje zákon majetkovou hodnotu, která byla nabyta darem, děděním nebo odkazem.¹²⁶ To však neplatí, jestliže byli obdarováni oba manželé. Dále součástí SJM netvoří to, co nabyl jeden z manželů jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech.¹²⁷ Tato náhrada se totiž váže pouze k osobě jednoho z manželů a

¹²¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 73.

¹²² Tamtéž.

¹²³ Tamtéž, s. 73-74.

¹²⁴ Tamtéž, s. 74.

¹²⁵ § 709 odst. 1 písm. a) OZ.

¹²⁶ § 709 odst. 1 písm. b) OZ.

¹²⁷ § 709 odst. 1 písm. c) OZ.

jde zejména o náhradu spjatou s újmou na životě a zdraví.¹²⁸ Čtvrtá výjimka zahrnuje to, co nabyl jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví.¹²⁹ Za výlučné vlastnictví se považuje vše, co nabyl jeden z manželů před uzavřením manželství a také vše, co je ze SJM vyloučeno.¹³⁰ A konečně, poslední výjimku zahrnuje to, co jeden z manželů nabyl náhradou za poškození, zničení nebo ztrátu svého výhradního majetku.¹³¹

Společné jmění manželů netvoří jen aktiva, ale také pasiva, tedy dluhy. Ustanovení § 710 OZ říká, že jsou součástí SJM dluhy převzaté za trvání manželství. Toto ustanovení však zároveň dodává, že do společného jmění manželů nepatří dluhy, které se týkají majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů, a to v rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto majetku a také dluhy, které převzal jen jeden z manželů bez souhlasu druhého, aniž se přitom jednalo o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny.

5.1.1.2 Smluvený režim

Jeden z dalších režimů společného jmění manželů je smluvený režim. Jedná se o výjimku ze zákonného režimu a občanský zákoník upravuje celkem čtyři varianty tohoto režimu, které nalezneme v § 716 an. OZ. Jedná se o režim oddělených jmění, režim vyhrazující vznik společného jmění ke dni zániku manželství a režim rozšíření nebo zúžení rozsahu společného jmění v zákonném režimu, načež tyto režimy lze také kombinovat. Subjekty mohou uzavřít smlouvu o manželském majetkovém režimu buď před uzavřením manželství, nebo za trvání manželství.

V režimu oddělených jmění ve skutečnosti SJM zaniká, anebo vůbec nevzniká, pakliže si to snoubenci ujednají v předmanželské smlouvě.¹³² V případě, že dojde k tomuto smluvenému režimu za trvání manželství, musí dojít k vypořádání SJM, které do této doby existovalo.¹³³ Dle § 729 OZ smí každý z manželů nakládat se svým majetkem bez souhlasu druhého manžela. Pokud platí mezi manžely režim oddělených jmění, avšak oba společně podnikají, nebo jeden z manželů podniká s pomocí druhého manžela, tak si v tomto případě rozdělí příjmy z podnikání podle toho, jak je mezi nimi písemně ujednáno. Jestliže si manželé rozdělení příjmů neujednají, dělí se rovným dílem.¹³⁴

¹²⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 75.

¹²⁹ § 709 odst. 1 písm. d) OZ.

¹³⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 75.

¹³¹ § 709 odst. 1 písm. e) OZ.

¹³² HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 80.

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ § 730 OZ.

Jako další možnost si lze ujednat vznik společného jmění ke dni zániku manželství. Jedná se o odložení vzniku SJM, což umožňuje každému z manželů nabývat během trvání manželství majetek do svého vlastnictví, se kterým může libovolně nakládat.¹³⁵ Pakliže dojde k zániku manželství, SJM sice vznikne, ovšem jen pro účely vypořádání. Manželé tedy po dobu manželství nabývají majetek každý za sebe, taktéž dluhy zatěžují každého z manželů samostatně, ale pokud manželství skončí, stane se v tento okamžik součástí SJM vše, co splňuje podmínky pro zařazení do SJM podle zákonného režimu a následně se provede vypořádání.

Manželé či snoubenci mohou uzavřít také režim rozšíření rozsahu společného jmění. Tento režim dává manželům nebo snoubencům možnost si rozšířit rozsah společného jmění o jakoukoli věc, majetek nebo dluhy již existující či budoucí a taktéž lze do společného jmění zařadit položky, které jsou jinak ze SJM dle zákona vyloučeny jako např. dary nebo dědictví.

Posledním druhem smluveného režimu je naopak možnost zúžení rozsahu společného jmění. Zúžení se může týkat aktiv či pasiv, a to ať už existujících nebo takových, které mají být součástí SJM až v budoucnu. Jestliže tento druh smlouvy bude uzavřen za trvání manželství, musí se poté provést vypořádání v rozsahu tohoto zúžení.

5.1.1.3 Režim založený rozhodnutím soudu

Třetím režimem SJM je režim založený rozhodnutím soudu. Zákon tedy zakotvuje možnost modifikace vzájemných vztahů i proti vůli manžela. Domnívám se, že tuto možnost poskytuje zákonodárce proto, že vztahy mezi lidmi, a obzvláště ty mezi manžely, se v průběhu vzájemného soužití mění a tímto časem může dojít k okamžiku, kdy tito dva lidé ztratí schopnost mezi sebou jakkoli komunikovat či se dohodnout a v takovém případě zde musí být soud, aby majetkové poměry pomohl vyřešit. Soudní řízení je řízení sporné, probíhá tedy na návrh kteréhokoli z manželů. Soud pak může rozhodnutím zrušit SJM, zúžit jeho rozsah, obnovit SJM, rozšířit rozsah SJM nebo změnit pravidla o správě SJM.¹³⁶ V rozhodování ve věcech majetkových mezi manžely však neplatí libovůle. Soud musí stále dbát ochrany rodiny i třetích osob.

5.2 Polská vnitrostátní úprava majetkového práva manželů

Stejně jak je tomu u českého občanského zákoníku, tak i polský zákon o rodině zakotvuje několik typů majetkových režimů a zůstává potom na obou manželích, který z daných režimů si vyberou. Polský zákonodárce v KRO zavedl režimy dva, a to režim zákonný a

¹³⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 81.

¹³⁶ § 726 OZ.

smluvený. Zákonný režim platí tehdy, pokud mezi sebou snoubenci neuzavřou předmanželskou smlouvu či pokud nedojde k uzavření smlouvy za trvání manželství.¹³⁷ Zákonný režim pro majetkové záležitosti manželů začíná platit od okamžiku uzavření manželství.¹³⁸

Společenství majetku nevzniká, pokud jeden z manželů není svéprávný nebo je v úpadku.¹³⁹ Jestliže manželství uzavřela osoba, která trpí duševní poruchou nebo mentální retardací, avšak je stále svéprávná, majetkové společenství vznikne, i když povolení soudu na uzavření manželství bude absentovat, což poté může vést ke zneplatnění manželství.¹⁴⁰

5.2.1 Zákonný režim

Zákonné společenství majetku je systém regulující vztahy mezi manžely, pokud jde o úpravu jednotlivých majetkových práv. Tato práva mohou náležet do společného nebo do osobního vlastnictví každého z manželů.¹⁴¹ V polském systému zákonného společenství mohou existovat tři druhy majetků, které jsou předmětem právních vztahů mezi polskými manžely. Jedná se o majetek společný, osobní majetek muže a osobní majetek ženy.¹⁴²

5.2.1.1 Společný majetek

Dle čl. 31 § 1 KRO zahrnuje zákonné společenství předměty nabyté v čase trvání manželství oběma manžely nebo jednoho z nich. Zákonodárce v čl. 31 § 2 KRO uvádí výčet předmětů náležejících do společného majetku. Tento výčet je pouze demonstrativní a poukazuje na nejčastější typy těch majetkových hodnot, které jsou součástí společného majetku manželů.

Do společného majetku tedy náleží:

- příjmy získané z pracovního poměru a příjmy z jiných výdělečných činností každého z manželů
- příjmy ze společného majetku a z osobního majetku každého z manželů
- finanční prostředky nashromážděné na otevřeném účtu nebo zaměstnaneckém penzijním fondu každého z manželů
- výše příspěvků zaevidovaných na podúčtu (subkontě) podle čl. 40a zákona ze dne 13 října 1998 o systému sociálního zabezpečení¹⁴³

¹³⁷ SMYCZYŃSKI, Tadeusz. *Prawo rodzinne i opiekuńcze*. 9. wydanie uzupełnione i uaktualnione. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck, 2018, s. 89.

¹³⁸ Čl. 31 § 1 věta první KRO.

¹³⁹ SMYCZYŃSKI, Tadeusz. *Prawo rodzinne i opiekuńcze*. 9. wydanie uzupełnione i uaktualnione. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck, 2018, s. 91-92.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 92.

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ Čl. 31 § 1 KRO.

Jak už bylo řečeno, KRO nepodává taxativní výčet složení společného majetku. Poukázáním na odměnu za práci a jiné výdělečné činnosti dává zákonodárce důraz na jejich důležitou roli jakožto zdroje rodinné podpory.¹⁴⁴ Tento příjem vyplývá z pracovního poměru, živnostenské činnosti, příkazních smluv atd., jejichž stranou je jeden z manželů.¹⁴⁵ Do společného majetku náleží příjmy, které onen majetek vytvářejí, a také (čisté) příjmy z majetku osobního, například z provozování závodu či poskytování služeb jednoho z manželů.¹⁴⁶

5.2.1.2 Osobní majetek

Složení osobního majetku najdeme v čl. 33 body 1 - 10 KRO. Do osobního majetku patří ty předměty (práva), které nepatří do majetku společného. To znamená, že osobní majetek obsahuje takové předměty, které manželé nabyli před vznikem zákonného společenství, tj. nejdříve před uzavřením manželství. Mimo to osobní majetek tvoří také některé předměty, které vyčerpávajícím způsobem vyjmenovává výše zmíněné ustanovení. Jedná se o:

- předměty nabyté před vznikem zákonného společenství;
- předměty nabyté děděním, odkazem nebo darováním, pakliže zůstavitel nebo dárce nestanovil jinak;
- vlastnická práva vyplývající z bezpodílového spoluvlastnictví, která podléhají zvláštním předpisům;
- předměty sloužící výlučně k uspokojení osobních potřeb jednoho z manželů;
- nepřenositelná práva, která mohou náležet pouze jedné osobě;
- předměty získané z titulu odškodnění za újmu na zdraví;
- nároky na odměnu za práci či z jiné výdělečné činnosti jednoho z manželů;
- předměty získané za osobní úspěchy jednoho z manželů;
- autorská práva a práva související, práva z průmyslového vlastnictví;
- majetek získaný výměnou za osobní majetek, nestanoví-li zvláštní předpis jinak

Osobní majetek zahrnují vlastnická práva vyplývající z jiného vlastnického bezpodílového společenství, zvláště vlastnická práva manžela, který je spoluvlastníkem na základě občanského práva.¹⁴⁷ Na skutečnosti, že prostředky použité ke vkladu do společnosti pocházejí ze společných aktiv, přitom nezáleží.¹⁴⁸ Co se týče předmětů, které slouží výlučně k

¹⁴⁴ SMYCZYŃSKI, Tadeusz. *Prawo rodzinne i opiekuńcze*. 7. wydanie uzupełnione i uaktualnione. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck, 2014, s. 84.

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ SMYCZYŃSKI, Tadeusz. *Prawo rodzinne i opiekuńcze*. 9. wydanie uzupełnione i uaktualnione. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck, 2018, s. 103.

¹⁴⁸ Tamtéž.

uspokojení osobních potřeb daného manžela, polský zákon o rodině respektuje individualitu jednotlivce v oblasti vlastnictví majetkových statků a bude se tedy jednat zvláště o předměty určené k osobnímu užívání (hodinky, ortopedické pomůcky, oblečení) a také o předměty sloužící k výkonu osobních zájmů (koníčky).¹⁴⁹ Práva z povahy nezcizitelná náleží pouze oprávněné osobě a tím pádem patří do osobního vlastnictví. Jedná se tedy o práva s oprávněnou osobou svázána, například právo na život nebo právo na výživné.¹⁵⁰

5.2.2 Smluvený režim

I v Polsku mohou manželé uzavřít smlouvu, ve které svoje majetkové vztahy upraví odlišně od zákonné úpravy. Smlouva, kterou mezi sebou uzavírají snoubenci, má charakter čistě organizační, kdežto smlouva uzavřená za trvání manželství nám už modifikuje již existující režim nebo ruší jiný majetkový režim, který doposud manžele zavazoval a zavádí místo něj režim zákonný.¹⁵¹

Smlouva se nevztahuje na některé majetkové vztahy, které KRO ve svých ustanoveních zmiňuje. Jedná se o povinnost podporovat rodinu¹⁵² či o solidární odpovědnost manželů za závazky, které jeden z nich uzavřel s cílem uspokojit běžné potřeby rodiny.¹⁵³

Smluvní svoboda je jedním z nejdůležitějších elementů každého systému civilního práva. Nejinak je tomu i v polském právním systému, který taktéž respektuje autonomii vůle jednotlivce. Kodeks rodzinny i opiekuńczy nabízí manželům možnost smlouvou zákonné společenství rozšířit, zúžit nebo vyloučit.

Co se týče formy uzavírané smlouvy, ta musí být uzavřena ve formě notářského zápisu, přičemž danou smlouvu lze uzavřít i během manželství.¹⁵⁴ Jestliže bude smlouva uzavřena v jiné než v této formě, je neplatná.¹⁵⁵ Smlouva je účinná od okamžiku uzavření manželství.¹⁵⁶

Pokud se manželé rozhodnou své majetkové společenství rozšířit, lze pak do něj zahrnout ty předměty, které podle pravidel zákonného společenství náleží do osobního majetku

¹⁴⁹ SMYCZYŃSKI, Tadeusz. *Prawo rodzinne i opiekuńcze*. 9. wydanie uzupełnione i uaktualnione. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck, 2018, s. 103.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 104.

¹⁵¹ SMYCZYŃSKI, Tadeusz. *Prawo rodzinne i opiekuńcze*. 9. wydanie uzupełnione i uaktualnione. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck, 2018, s. 125.

¹⁵² Čl. 27 KRO.

¹⁵³ Čl. 30 KRO.

¹⁵⁴ SMYCZYŃSKI, Tadeusz. *Prawo rodzinne i opiekuńcze*. 9. wydanie uzupełnione i uaktualnione. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck, 2018, s. 128.

¹⁵⁵ Čl. 47 KRO.

¹⁵⁶ SMYCZYŃSKI, Tadeusz. *Prawo rodzinne i opiekuńcze*. 9. wydanie uzupełnione i uaktualnione. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck, 2018, s. 129.

každého z manželů.¹⁵⁷ Manželé mohou zahrnout do smluvně upraveného majetkového společenství jak předměty, které nabyli před uzavřením manželství, tak předměty náležející ze zákona do majetku osobního, což jsou například předměty sloužící k uspokojení osobních potřeb jednoho z manželů, či předměty sloužící k výkonu zaměstnání.¹⁵⁸ KRO zavedl pevné mantinely, tedy kogentní ustanovení, týkající se rozšíření majetkového společenství.

Smluvené společenství tedy nelze manželskou smlouvou rozšířit na:

- Majetkové předměty, které jednomu z manželů připadají z titulu dědění, odkazu nebo darování
- Vlastnická práva, která vyplývají ze společného spoluvlastnictví podléhajícím zvláštním předpisům
- Nepřenositelná práva, která požívá pouze jedna osoba
- Nároky na odškodnění za újmu na zdraví, pakliže nespádají do zákonného společenství
- Dosud nesplatné pohledávky za práci nebo z jiné výdělečné činnosti každého z manželů¹⁵⁹

Na základě tohoto ustanovení KRO, lze dojít k závěru, že se jedná víceméně o předměty a práva, která jsou svázaná s osobou oprávněného manžela.

Namísto rozšíření společenství lze majetek manželů také omezit, tedy zúžit. Takové společenství je založeno na tom, že manželé ve smlouvě vyloučí ze společného majetku některé předměty a některá práva, a to například odměnu za práci nebo příjmy z osobního majetku.¹⁶⁰ V případě smluvního založení oddělení majetku si každý z manželů ponechává jak aktiva nabytá před uzavřením smlouvy, tak aktiva získaná později.¹⁶¹

5.2.3 Oddělení majetku soudem

Po novelizaci v roce 2004 zavedl KRO nový termín „przymusowy ustrój majątkowy“, jedná se doslova o „režim nuceného vlastnictví“. Jedná se o takový režim, který stanovuje pouze soud. Znamená to, že z vážných důvodů může každý z manželů požádat o zřízení oddělení majetku soudem.¹⁶² Je tedy na daném soudu, aby sám posoudil, co jsou a co nejsou vážné

¹⁵⁷ SMYCYŃSKI, Tadeusz. *Prawo rodzinne i opiekuńcze*. 9. wydanie uzupełnione i uaktualnione. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck, 2018, s. 129.

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ Čl. 49 § 1 KRO.

¹⁶⁰ SMYCYŃSKI, Tadeusz. *Prawo rodzinne i opiekuńcze*. 9. wydanie uzupełnione i uaktualnione. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck, 2018, s. 130.

¹⁶¹ Čl. 51 KRO.

¹⁶² Čl. 52 § 1 KRO.

důvody, avšak takové důvody musí mít majetkový charakter, byť původní zdroje vážného důvodu mohou být osobního charakteru.¹⁶³

Při posuzování těchto vážných důvodů musí soud postupovat v každém jednotlivém případě individuálně.¹⁶⁴ Soud dbá zejména o upevnění ochrany majetkového zájmu ekonomicky slabšího manžela.¹⁶⁵ Tento pojem se tedy bude týkat takových okolností a situací, ve kterých by pokračující existence společenství ohrozila zájmy rodiny či vlastnictví druhého manžela. Lze vzít v potaz například takové okolnosti jako je nezodpovědný život jednoho z manželů, vyhýbání se možnosti výdělků, rozhazování majetku v důsledku alkoholismu, narkomanie, hazardu a tak podobně.¹⁶⁶

5.3 Porovnání české a polské vnitrostátní úpravy

Ačkoliv jsem se domnívala, že právní úprava majetkového práva manželů bude v obou právních řádech velice podobná, ne-li úplně stejná, lze přeci jen několik značných rozdílů najít.

Prvním a jasně viditelným rozdílem je forma právního předpisu, ve kterém je daná problematika upravena. Zatímco český zákonodárce soustředí rodinné právo jako součást soukromého práva komplexně do jednoho zákona, tedy občanského zákoníku (část druhá), polský zákonodárce se touto cestou prozatím nevydal a rodinné právo ponechal upravené samostatně v zákoně o rodině.

Další z rozdílů je pochopitelně ten jazykový. České právo pracuje s pojmem společné jmění manželů, kdy je tedy pojmem „jmění“ dán důraz na skutečnost, že součástí SJM jsou jak aktiva, tak i pasiva. Polské právo pracuje s jednoslovným pojmem „wspólność“, tedy společenství, respektive majetkové společenství. S tímto pojmem pak KRO dále pracuje podle toho, jestli majetkové společenství vzniká na základě zákona – zákonné společenství, nebo manželé smlouvou svůj majetek rozšíří – společenství rozšířené, či zúží – společenství zúžené. Bez rozdílu pak zůstává vznik SJM/majetkového společenství, kdy obojí vzniká uzavřením manželství.

Obě právní úpravy mají nepatrně odlišné jednotlivé majetkové režimy. Kodeks rodzinny i opiekuńczy pracuje se dvěma režimy, a to zákonným a smluveným, český občanský zákoník upravuje režim zákonný, smluvený a režim založený rozhodnutím soudu. Neznamená to však,

¹⁶³ SMYCYŃSKI, Tadeusz. *Prawo rodzinne i opiekuńcze*. 9. wydanie uzupełnione i uaktualnione. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck, 2018, s. 142.

¹⁶⁴ Tamtéž.

¹⁶⁵ Tamtéž.

¹⁶⁶ Tamtéž.

že polský zákonodárce úlohu soudu v majetkových vztazích mezi manžely zcela opominul. Dá se říct, že takovým zvláštním samostatným režimem je situace, kdy dochází k oddělení majetku manželů z vážných důvodů, což může učinit právě pouze soud.

Pokud jde o konkrétní úpravu těch předmětů a práv, které patří (v zákonném režimu) do SJM/majetkového společenství, jsou obě úpravy v zásadě totožné. Česká úprava říká, že součástí SJM je to, čeho nabyl jeden z manželů nebo čeho nabyli oba manželé společně za trvání manželství, přičemž pak stanovuje výjimky, kdy tomu tak není. Polská úprava postupuje stejně s tím rozdílem, že nevyjmenovává výjimky předmětů, které do majetkového společenství manželů nepatří. Namísto toho zákon uvádí demonstrativní výčet nejčastějších předmětů a práv náležejících do společného majetku. Další ustanovení pak věnuje taxativnímu výčtu předmětů, které patří do osobního majetku každého z manželů, byť k nabytí těchto předmětů došlo za trvání manželství.

Větších rozdílů si však lze povšimnout u smluveného režimu. Tam nám český právní systém stanovuje čtyři varianty smluveného režimu.¹⁶⁷ Polský právní systém v zásadě jen říká, že smlouvou lze majetkové společenství rozšířit, zúžit nebo úplně vyloučit s výjimkou toho, že v případě rozšíření ještě zavádí kogentní ustanovení ohledně předmětů, na které se rozšíření vztahovat nebude.

¹⁶⁷ Režim oddělených jmění, režim vyhrazující vznik společného jmění ke dni zániku manželství a režim rozšíření nebo zúžení rozsahu společného jmění v zákonném režimu, načež tyto režimy lze také kombinovat.

Závěr

Majetkové vztahy jsou součástí každého manželství a jsou upraveny jednotlivými majetkovými režimy. Podle toho, jaký mají manželé vzájemný vztah ke společnému majetku, známe tři koncepce majetkových režimů, které se v Evropě ustálily. Jedná se o režim odděleného majetku, kde se uplatňuje vzájemná nezávislost mezi manžely, pak režim manželského majetkového společenství, nebo kombinace těchto dvou režimů.

Uzavřením mezinárodního manželství dostanou i tyto majetkové vztahy mezinárodní charakter. Jak už z mé diplomové práce vyplynulo, nemusí se tak stát jen uzavřením manželství s osobou jiné státní příslušnosti, ale také vstupem do manželství u osob s obvyklým pobytem v cizině, případně se mezinárodní prvek může objevit na základě majetku, který se nachází v zahraničí.

Na problematiku majetkových vztahů mezi manžely se přednostně použijí pravidla obsažená v unijních nebo mezinárodních předpisech. V případě absence takové právní úpravy se použijí vnitrostátní právní předpisy, konkrétně český či polský zákon o mezinárodním právu soukromém. Tyto zákony obsahují kolizní úpravu, kterou jsem se ve své práci zabývala. Ta vytyčila hraniční určovatele, pomocí kterých se určí právní řád, který bude rozhodný pro právní vztah manželů, přičemž nechybí ani možnost volby práva jako projev autonomie vůle.

Ve třetí kapitole jsem se věnovala nařízení o majetkových poměrech manželů, které je výsledkem dlouhodobých snah o unifikaci pravidel týkajících se majetku manželů. Mezi osmnáct státní, které se podílejí na posílené spolupráci, se zařadila také Česká republika. Polská republika zatím řadu těchto státní nerozšířila. Nařízení shromažďuje pravidla o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a veřejných listin takovým způsobem, aby poskytovalo manželským párům právní jistotu a předvídatelnost v majetkových vztazích. NMPM přináší značné posílení autonomie vůle ohledně manželských majetkových vztahů, neboť manželé mají možnost volby rozhodného práva, a dokonce možnost původní volbu práva změnit. Další přínos představuje pravidlo jednoty rozhodného práva. Je nutné dodat, že otázka autonomie vůle s sebou nese, a dle mého názoru musí nést, jistá kolizní omezení, aby byla zachována právní jistota manželů a ochrana manžela před možným znevýhodněním.

Hypotéza „*Česká a polská právní úprava se přizpůsobuje vývoji v oblasti mezinárodního práva soukromého a také snaze Evropské unie o unifikaci majetkových poměrů mezi manžely*“ nebyla potvrzena. Státní příslušnost byla jako primární hraniční určovatel v právních předpisech několik desítek let. S ohledem na vzrůstající mobilitu obyvatel se však od

tohoto modelu začalo ustupovat a na první místo mezi hraničními určovateli se dostalo kritérium obvyklého pobytu. Český zákon o mezinárodním právu soukromém, načež i nařízení o majetkových poměrech manželů, se této změně přizpůsobilo. Polský zákon o mezinárodním právu soukromém se stále drží státní příslušnosti jako hlavního hraničního určovatele. Polská právní úprava navíc užívá pojmů bydliště i obvyklý pobyt, přičemž česká právní úprava v souladu se soudní praxí Soudního dvora Evropské unie zařazuje pouze pojem obvyklý pobyt. Česká republika svým zařazením do posílené spolupráce ohledně manželských majetkových poměrů dává jasně najevo svůj postoj k unifikaci majetkového práva manželů, Polská republika nikoliv.

Vzhledem k výše uvedeným faktům, a především stagnaci vývoje na straně polské právní úpravy nemůže být daná hypotéza potvrzena. Snahu a přizpůsobení se změnám ve společnosti a jasný zájem o sjednocení právní úpravy v Evropské unii hodnotím u České republiky velmi pozitivně. Jelikož je Polsko naším sousedním státem, je pravděpodobné, že k uzavírání mezinárodních manželství mezi českými a polskými občany dochází. Protože ale k použití NMPM v těchto případech nedojde, negativně vnímám to, že se následné majetkové vztahy budou řídit několik desítek let starou dvoustrannou smlouvou. Domnívám se, že takový následek nelze vnímat jednostranně kvůli tomu, že Polsko nepřistoupilo k posílené spolupráci. Spolu s NMPM byla přijata také úprava týkající se registrovaných partnerů, načež členské státy musely přijmout obě tato nařízení, pakliže se chtěly posílené spolupráce účastnit. Některé státy totiž vztahy mezi osobami stejného pohlaví neuzakládají, což je diskvalifikuje z možnosti přijmout také NMPM. Jako možné řešení do budoucna vidím v umožnění členským státům přijmout pouze jedno z nařízení nebo v uzákonění registrovaného partnerství ve vnitrostátních právních řádech jednotlivých členských států.

Seznam použitých zdrojů

Monografie a komentářová literatura

BŘÍZA, Petr a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 767 s.

CAMPUZANO DÍAZ, Beatriz. *Latest Developments in EU Private International Law*. Cambridge: Intersentia, 2011. 186 s.

HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. 400 s.

KUČERA, Zdeněk a kol. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vydání. Plzeň-Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015. 430 s.

MALACKA, Michal, RYŠAVÝ, Lukáš. *Mezinárodní právo soukromé: základy obecné a zvláštní části*. Praha: Leges, 2019. 207 s.

PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 334 s.

PFEIFFER, Magdalena. *Kritérium obvyklého pobytu v mezinárodním právu soukromém*. Praha: Leges, 2013. 192 s.

SMYCZYŃSKI, Tadeusz. *Prawo rodzinne i opiekuńcze*. 7. wydanie uzupełnione i uaktualnione. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck, 2014. 380 s.

SMYCZYŃSKI, Tadeusz. *Prawo rodzinne i opiekuńcze*. 9. wydanie uzupełnione i uaktualnione. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck, 2018. 398 s.

STONE, Peter. *EU Private International Law*. 3rd edition. Cheltenham: Edward Elgar, 2014. 580 s.

Odborné články a příspěvky ve sborníku

BŘÍZA, Petr. Nový zákon o mezinárodním právu soukromém. *Bulletin advokacie*, 2014, č. 7-8, s. 38.

BŘÍZA, Petr. Nový český zákon o mezinárodním právu soukromém v kontextu práva EU a mezinárodních smluv. *Právní rozhledy*, 2013, č. 17, s. 580.

HRNČIŘÍKOVÁ, Miluše. Přípustnost prorogace ve věcech manželských s cizím prvkem – současný stav z pohledu českých soudů. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2016, č. 4, s. 527-540.

TWARDUCH, Paulina. In PAZDAN, Maksymilian (ed). *Prawo prywatne międzynarodowe. Tom 20c*. Warszawa: Wydawnictwo C.H.Beck, 2015. s. 115 – 146.

PFEIFFER, Magdalena. Kolizní nástrahy smluveného majetkového režimu manželů. *Ad Notam*, 2019, č. 1, s. 20.

PFEIFFER, Magdalena. Nařízení o dědictví (Vědecké sympozium „Evropské nařízení o dědictví“ ve Würzburgu). *Ad Notam*, 2013, č. 6, s. 52.

PFEIFFER, Magdalena. Obvyklý pobyt v evropském rodinném právu. *Soudní rozhledy*, 2013, č. 3, s. 87.

SOKOŁOWSKI, Marcin. New EU matrimonial property law and the situation of Polish nationals (citizens). *Comparative Law Review*, 2018, č. 24, s. 308 - 328.

TUROŇOVÁ, Jana. Soudobé tendence v evropské právní úpravě majetkového režimu mezi manželi. *COFOLA 2009: the Conference Proceedings* [online]. Brno: Masaryk university, 2009, s. 9 [cit. 5. 5. 2020]. Dostupné na <<https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2009/files/contributions/Jana%20Turonova%20939.pdf>>.

ZAVADILOVÁ, Lucie. Zacházení s cizím právem v řízení o vypořádání majetkových poměrů manželů. *Právní rozhledy*, 2018, č. 1, s. 11.

Internetové zdroje

18 EU countries agree to clarify rules on property regimes for international couples. *Justice* [online]. European Council, 2016 [cit. 26. 2. 2020]. Dostupné na <<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/06/09/property-regimes-for-international-couples/>>.

GRAY, Jacqueline, QUINZÁ REDONDO Pablo. *Stress-Testing the EU Proposal on Matrimonial Property Regimes: Co-operation Between EU Private International Law Instruments on Family Matters and Succession* [online]. Family & Law, November 2013 [cit. 20. 2. 2020]. Dostupné na <<http://www.familyandlaw.eu/tijdschrift/fenr/2013/11/FENR-D-13-00008>>

Praktický průvodce pro uplatňování nařízení Brusel IIa. *Evropská komise* [online]. Belgie: Evropská soudní síť pro občanské a obchodní věci, 2016 [cit. 29. 2. 2020]. Dostupné na <<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f7d39509-3f10-4ae2-b993-53ac6b9f93ed/language-en>>.

Property regimes for international couples in Europe: new rules apply in 18 Member States as of today [online]. European Commission – Press release. 29. 1. 2019 [cit. 26. 2. 2020]. Dostupné na <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_19_681>.

SZWARCOVÁ, Martina. *Úprava majetkových vztahů v manželstvích s mezinárodním prvkem* [online]. Epravo.cz., 23. 3. 2015 [cit. 21. 3. 2019]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/uprava-majetkovych-vztahu-v-manzelstvih-s-mezinarodnim-prvkem-97235.html>>.

Právní předpisy a dokumenty

Právní předpisy EU

Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení.

Nařízení Rady (EU) 2016/1103 ze dne 24. června 2016 provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství.

Mezinárodní smlouvy

Convention of 14 March 1978 on the Law Applicable to Matrimonial Property Regimes.

Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Polskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných, pracovních a trestních, Varšava 1987, vyhlášena pod č. 42/1989 Sb.

Úmluva ze dne 17. července 1905 o kolizních normách týkajících se dopadů manželství na práva a povinnosti manželů v jejich osobním vztahu a na majetek manželů.

Zákony

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy.

Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. Prawo prywatne międzynarodowe.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů.

Ostatní

Důvodová zpráva k zákonu č. 91/2012 Sb. o mezinárodním právu soukromém, č. 91/2012 Dz.

Green paper on conflict of laws in matters concerning matrimonial property regimes, including the question of jurisdiction and mutual recognition, COM/2006/0400 final. In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 15. 2. 2020]. Dostupné na <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52006DC0400>>.

Návrh nařízení Rady o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství. *Evropská komise* [online]. Brusel, 2011 [cit. 24. 2. 2020]. Dostupné na <<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d72d95f0-9b69-4eaa-8c79-b83c689f93c3/language-cs>>.

Návrh nařízení Rady o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství. *Evropská komise* [online]. Brusel, 2016 [cit. 1. 3. 2020]. Dostupné na <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A52016PC0106>>.

Judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne 13. 9. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 9/94.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 11 2010, sp. zn. 21 Cdo 200/2009.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 9. března 1978. Amministrazione Delle Finanze Dello Stato (ústřední daňová správa) proti Simmenthal S.P.A. Věc C-106/77.

Rozsudek ze dne 17. února 1997, C-76/76, Silvano di Paolo v. Office national de l'emploi.

Rozsudek ze dne 15. září 1994. C-452/93. Pedro Magdalena Fernández v. Commission of the European Communities.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 6. 2005, sp. zn. 30 Cdo 444/2004.

Abstrakt

Tato diplomová práce pojednává o problematice majetkového práva manželů v MPS z pohledu českého a polského právního řádu. Práce má za cíl zanalyzovat evropské, mezinárodní a vnitrostátní prameny, které budou následně mezi sebou porovnávány. Výsledkem komparace pak bude zhodnocení stěžejních rozdílů nebo naopak podobností mezi těmito prameny. Práce je rozčleněna do pěti kapitol. První kapitola je věnována základním pojmům mezinárodního práva soukromého. Druhá kapitola vytyčí relevantní prameny majetkového práva manželů v MPS. Třetí kapitola se soustředí na nařízení o majetkových poměrech manželů a na smlouvu mezi Československou socialistickou republikou a Polskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných, pracovních a trestních, vyhlášenou pod č. 42/1989 Sb. Čtvrtá kapitola se bude zabývat vnitrostátní kolizní úpravou majetkového práva manželů, tedy českým a polským zákonem o mezinárodním právu soukromém. Poslední, pátá kapitola se pak zaměří na hmotněprávní úpravu majetkového práva manželů v českém a polském rodinném právu.

Klíčová slova

Mezinárodní právo soukromé, manželské majtkové právo, nařízení o majtkových poměrech manželů, kolizní úprava majtkového práva manželů, právo rozhodné

Abstract

This Master's thesis deals with the issue of matrimonial property regimes in private international law from the point of view of Czech and Polish law. The aim of the thesis is to analyse european, international and national sources of law of matrimonial property regimes in PIL. After that, these sources of law will be compared among each other. The thesis is divided into five chapters. The first chapter covers elementary concepts of private international law. The second chapter delimits relevant sources of matrimonial property regimes in PIL. The third chapter pays attention to the Matrimonial Property Regimes Regulation and Treaty between the Czechoslovak Socialist Republic and Polish Peoples' Republic on Legal Aid and Settlement of Legal Relations in Civil, Family, Labour and Criminal Matters („Regulation No. 42/1989“). The national conflict-of-law of matrimonial property regimes, thus the Czech and Polish acts on private international law, will be compared in the fourth chapter. Finally, the last chapter will focus on the substantive law of matrimonial property regimes in Czech and Polish family law.

Key words

Private international law, matrimonial property regimes, Matrimonial Property Regimes Regulation, conflict-of-law of matrimonial property regimes, applicable law